

En kartläggning av kontaktintensiteten mellan de två huvudstadsregionerna

Stockholm Oslo

En kartläggning av
kontaktintensiteten
mellan de två
huvudstadsregionerna

A stylized map of Sweden, filled with various images and icons representing different aspects of the Stockholm and Oslo regions. The map is divided into several colored sections: green, yellow, red, and blue. The images include: a 200 Swedish Krona banknote, a city skyline, a bar chart with an upward arrow, a large classical building, a modern building with a glass facade, a checkered floor, a 100 Euro banknote, a large church, a magnifying glass over a globe, and a person's face. The map is surrounded by a white border, and the background is white.

Förord

Under 2010 tog Mälardalsrådet tillsammans med Osloregionen och dåvarande Regionplanekontoret vid Stockholms läns landsting fram en rapport om interaktionen mellan Stockholm-Mälarenregionen och Osloregionen. Bakgrunden var avsaknaden av en samlad bild samt att Osloregionen och Stockholm-Mälarenregionen fört samtal på politisk och tjänstemannanivå för att bilda sig en bättre uppfattning om förutsättningarna för utökad samverkan med inriktning på regionala utvecklingsfrågor.

Den dåvarande rapporten visade bland annat på ett omfattande och växande samarbete inom näringslivet mellan huvudstadsregionerna. Hur har det gått sedan dess? I denna rapport ger vi en uppdaterad bild av omfattningen och karaktären av det ekonomiska och offentliga utbytet. Vi har använt oss av statistik samt kompletterande intervjuer med utvalda representanter från näringsliv, akademi och offentlig sektor i de båda regionerna.

Övergripande visar resultatet på att utbytet mellan Sverige och Norge har ökat kraftigt de senaste tio åren. Potential finns för fortsatt samarbete mellan huvudstadsregionerna bland annat kring ökad tillgänglighet samt marknadsföring av gemensamma styrkor för en stärkt konkurrens- och attraktionskraft.

Vi hoppas att rapporten kan ge ökad förståelse för interaktionsmönstret, visa på utmaningar och möjligheter samt bidra till fler och starkare länkar mellan våra regioner.

Stockholm och Oslo, november 2018

Maria Nimvik Stern
Generalsekreterare
Mälardalsrådet

Inger Starheim Lagerquist
Avdelningschef Tillväxtavdelningen
Stockholms läns landsting

Øyvind Sätvedt
Direktør
Sekretariatet for Osloregionen

Jonas Karlsson
VD
Oslo-Stockholm 2.55

Sammanfattning

Stockholm-Mälarenregionen och Osloregionen är två starka tillväxtmotorer i Norden. Urbaniseringen och regionförstoringen medför att regionerna växer, både ekonomiskt och befolkningsmässigt i respektive land. Utbildningsnivån bland invånarna är hög och regionernas näringsliv kännetecknas av en hög andel kunskapsintensiva och högteknologiska tjänster.

Utbytet mellan Stockholm-Mälarenregionen och Osloregionen är stort och underlättas av regionernas likheter. 2010 tog Mälardalsrådet tillsammans med Osloregionen och dåvarande Regionplanekontoret vid Stockholms läns landsting fram en rapport för att kartlägga kontakterna och visa förutsättningarna för mer samverkan. I denna rapport uppdateras och vidareutvecklas resultatet. Rapporten bygger på statistik och en intervjustudie med utvalda representanter från akademi, näringsliv och offentlig sektor i de båda regionerna.

Handel och investeringar ökar

Resultaten visar att utbytet mellan Sverige och Norge är omfattande och har ökat kraftigt under de senaste tio åren. Omställningen från varuproducerande industriella ekonomier till mer kunskapsintensiva tjänsteekonomier medför att storstadsregionernas roll och drivkraft blivit allt viktigare. Handeln och direktinvesteringarna mellan länderna har ökat kraftigt. Under de senaste tio åren har antalet sysselsatta i norskdagda företag i Stockholms län fördubblats. Sveriges växande tjänsteexport går i huvudsak till Norge.

Potential i bättre förbindelser

Resandet mellan Oslo och Stockholm är omfattande och har ökat kraftigt under de senaste åren. Samtidigt finns det stor potential i att förbättra förbindelserna mellan huvudstadsregionerna. Den internationella tillgängligheten till Oslo (Gardermoen) respektive Stockholm (Arlanda) har stor betydelse för både huvudstadsregionerna och ländernas utveckling. Förbättrad tillgänglighet med tåg skulle medföra mer hållbara och effektiva transporter och möjliggöra ökad handel, arbetspendling och produktivitet i regionerna. Den nuvarande järnvägsförbindelsen mellan Oslo och Stockholm är bristfällig ur kapacitetssynpunkt.

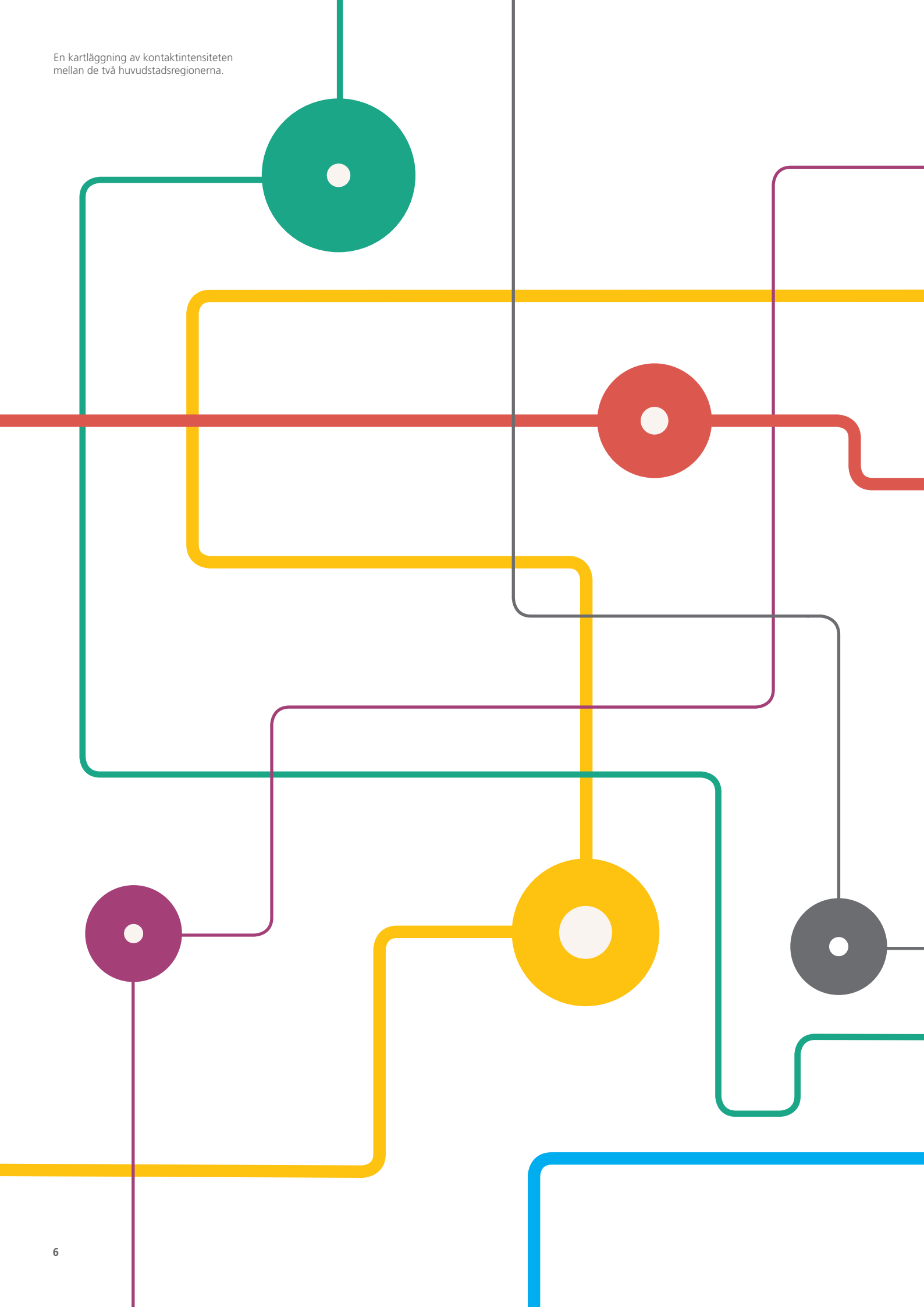
Stark innovationskraft

Huvudstadsregionerna Oslo och Stockholm har många likheter, både vad gäller styrkor och utmaningar. Regionerna utmärker sig med kunskapsintensivt och högteknologiskt näringsliv, stark innovationskraft och framstående universitet. Potentialen i att samarbeta mer, snarare än att konkurrera, är stor. Konkurrenskraften skulle stärkas genom samarbeten inom innovation och startup-miljöer samt smarta städer.

Regionerna kan komplettera varandra

Genom att marknadsföra Oslo- och Stockholm-Mälarenregionens gemensamma styrkor förbättras möjligheterna att attrahera viktiga investeringar och strategiska etableringar till Norden. Regionerna kan komplettera varandra, dra lärdomar av varandra och hitta lösningar för att kunna bli mer livskraftiga regioner.

En kartläggning av kontaktintensiteten
mellan de två huvudstadsregionerna.

● Innehåll:

1. Bakgrund	8
1.1 Syfte	8
1.2 Metod och avgränsningar	8
2. Omvärld och megatrender	10
2.1 Oslo och Stockholm i ett nordiskt och europeiskt perspektiv	10
2.2 Megatrender	13
3. Starka tillväxtmotorer	20
3.1 Storstadsregionerna växer	20
3.2 Stabil ekonomisk tillväxt	21
3.3 Kunskapsintensivt näringsliv	22
3.4 Hög utbildningsnivå och koncentration av forskning och utveckling	24
4. Interregionalt perspektiv – Nuläge och trender	26
4.1 Allt fler reser mellan Stockholm och Oslo	26
4.2 De svenska direktinvesteringarna i Norge har ökat kraftigt	28
4.3 Norge äger flest utlandsägda företag i Sverige	30
4.4 Svensk tjänsteexport går i huvudsak till Norge	32
5. Analys och slutsatser	37
5.1 Starka ekonomier med hög kunskapsintensitet	37
5.2 Omfattande handelsrelationer	39
5.3 Ökat resande och betydelsen av stärkt tillgänglighet	41
5.4 Ett samarbete med stor potential	42
6. Utvecklingspotentialer	44
Bilaga – Intervjustudien	46
Genomförda intervjuer	46
Viktig men underutnyttjad relation	46
Regionerna har mycket att vinna i att samarbeta mer	48
Större likheter än skillnader	49
Tillgängligheten är viktig	49
Källförteckning	51

1. Bakgrund

Relationerna mellan Sverige och Norge är omfattande, i synnerhet vad gäller handel, arbetspendling och investeringar. Länderna har en lång gemensam historia och är sammanknutna genom kultur och språk. Det politiska samarbetet mellan länderna har länge varit tätt och på den senaste tiden har samarbetet mellan huvudstäderna och huvudstadsregionerna intensifierats. Det finns ett uttalat intresse för ökade utbyten inom offentlig förvaltning, näringsliv och forskning, men förhållandevis lite kunskap om hur relationen mellan länderna och regionerna ser ut idag. Därför har Mälardalsrådet, Osloregionen, Stockholms läns landsting och Oslo-Sthlm 2.55 tagit fram denna rapport.

1.1 Syfte

Syftet med denna studie är att kartlägga relationen mellan Stockholm-Mälardalsregionen och Osloregionen, dess omfattning och betydelse i ett nordiskt och europeiskt perspektiv samt gemensamma utmaningar och möjligheter. Studien ska kunna utgöra ett kunskapsunderlag i bland annat den regionala planeringen och i dialog för ökad samverkan mellan regionerna.

Rapporten är en uppdatering och utveckling av tidigare genomförd studie från år 2010: "Stockholm Oslo – En kartläggning av kontaktintensiteten mellan de två huvudstadsregionerna". Det har gått åtta år sedan den förra rapporten publicerades och Mälardalsrådet har i dialog med aktörer på båda sidor sett att det fortfarande saknas aktuella heltäckande rapporter på området.

1.2 Metod och avgränsningar

Studien är i huvudsak uppdelad i en statistiksammanställning, en intervjustudie och en analys.

Statistik har samlats in för att beskriva skillnader och likheter mellan Stockholm-Mälardalsregionen och Osloregionen samt mellan Sverige och Norge vad gäller bland annat befolkningsutveckling, ekonomi, näringsliv och utbildning. Statistik har även samlats in för att kartlägga relationerna mellan länderna och huvudstadsregionerna vad gäller bland annat resor, övernattningar, investeringar, sysselsättning och handel.

Ytterligare en viktig komponent för att beskriva relationen mellan regionerna är genomförda intervjuer med ett urval representanter från universitet, näringsliv och politik. Sammantaget ger statistiken och intervjuerna en mer samlad bild. Även andra relevanta studier har beaktats för att komplettera och fördjupa bilden och för att ge en inledande bakgrundsbeskrivning av omvärld och relevanta trender.

1.2.1 DEFINITIONER OCH GEOGRAFISK AVGRÄNSNING

De statistiska jämförelserna i rapporten avser i huvudsak Stockholms län och Oslo och Akershus (vilket avser Oslo fylke och Akershus fylke), en avgränsning som baseras på tillgången till statistikällor. Stockholms län och Oslo och Akershus är enligt EU definierade som större regioner för regionalpolitisk tillämpning (benämnda som NUTS 2) och är dessutom relativt jämförbara i sin geografiska storlek. I vissa fall används begreppet storstadsregion eller huvudstadsregion, vilket i denna rapport avser Stockholms län eller Oslo och Akershus. Stockholms läns kommuner utgör enligt SCB ett storstadsområde, vilket baseras på pendling, flyttning och samverkan i planeringsfrågor. Det finns olika definitioner på storstadsregionen kring Oslo, vilket delvis beskrivs senare i rapporten. I denna rapport avser ”storstadsregionen Oslo” en avgränsad definition som enbart omfattar Oslo och Akershus.

Det finns ett uttalat intresse för ökat utbyte inom offentlig förvaltning, näringsliv och forskning, men förhållandevis lite kunskap om hur relationen ser ut idag. Därför har denna rapport tagits fram.

¹ Eurostat, Area by NUTS 3 region.

² SCB, Funktionella regioner och kommungrupper (2018-10-14).

2. Omvärld och megatrender

De nordiska länderna har en lång historia av kulturella och politiska utbyten sinsemellan. Länderna, och i synnerhet deras huvudstadsregioner, utmärker sig med hög innovationskraft, framstående universitet och hög livskvalitet. Stockholm-Mälardalenregionens och Osloregionens växande betydelse och konkurrenskraft är delvis en följd av större trender såsom urbanisering, regionförstoring och omställningen till mer tjänstebaserade ekonomier. Digitaliseringen är också en stark trend och skapar en konkurrensfördel för regionerna i och med deras relativa IT-mognad och höga sysselsättning inom IT-sektorn.

2.1 Oslo och Stockholm i ett nordiskt och europeiskt perspektiv

De politiska samarbetena i Norden har en lång historia: arbetsmarknaden i Norden har varit öppen i över 60 år, vilket har möjliggjort för medborgarna att arbeta i sina nordiska grannländer.³ År 2013 hade närmare 60 000 svenskar hela eller delar av sin sysselsättning i Norge, vilket genererade över 14 miljarder kronor i lönesumma.⁴

Om man räknar samman de nordiska ländernas ekonomier (Sverige, Norge, Danmark, Finland och Island) utgör dessa i jämförelse världens 11:e största ekonomi. Större än Ryssland och nästan lika stor som Kanada.⁵ I EU är Norden den femte största ekonomin efter Tyskland, Storbritannien, Frankrike och Italien. Sverige och Norge står tillsammans för cirka 60 procent av Nordens ekonomi (BNP).⁶ Stockholm-Mälardalenregionen och Osloregionen står för en stor och växande andel av ländernas BNP.⁷

Länderna i Norden utmärker sig som ledande inom innovation, i synnerhet gäller detta Sverige, Danmark och Finland. Stockholm och Köpenhamn är bland de mest innovativa regionerna i Europa och även Osloregionen presterar högt vad gäller innovation.⁸ De nordiska länderna presterar även högt vad gäller livskvalitet och skillnaderna i livskvalitet mellan könen är små.⁹

I Stockholm och Oslo finns även flera framstående universitet. Bland de topprankade universiteten i Academic Ranking of World Universities (ARWU) ligger tre i Stockholm-Mälardalenregionen och ett i Osloregionen.¹⁰

³ Nordiskt samarbete (2018-06-28)

⁴ Region Värmland (2016), Gränspendling Sverige-Norge 2013

⁵ Världsbanken, GDP (current US\$), år 2016 (2018-06-27). Egna beräkningar baserat på data från Världsbanken.

⁶ Ibid.

⁷ Se avsnitt 3.2.

⁸ European Innovation Scoreboard 2018; Regional Innovation Scoreboard 2017.

⁹ OECD Better Life Index (2018-06-28)

¹⁰ Academic Ranking of World Universities 2017 (2018-06-28)

De nordiska länderna utmärker sig även genom relativt hög sysselsättningsgrad, stora investeringar i forskning och utveckling i relation till BNP, hög utbildningsnivå och hög andel förnyelsebar energi. Samtidigt har länderna som helhet, så även huvudstadsregionerna, många gemensamma utmaningar. Däribland den demografiska utvecklingen med en hög andel äldre, hög ungdomsarbetslöshet, segregation och social ojämlikhet.¹¹

Sammantaget är Norden en av världens mest innovativa regioner med hög livskvalitet bland sina invånare. Dessutom är huvudstadsregionerna Stockholm och Oslo, tillsammans med de andra nordiska huvudstadsregionerna, viktiga ekonomiska och innovativa drivkrafter inom respektive land.

2.1.1 STORREGIONAL INFRASTRUKTURUTVECKLING

Stråket Oslo-Stockholm, den så kallade Nordiska triangeln, har stor betydelse för befolkningen, näringslivet och de högre lärosätena längs med stråket. Den nordiska triangeln kopplar samman de nordiska länderna och deras huvudstäder och stärker även person- och godstransporterna mellan huvudstadsregionerna och Centraleuropa, Baltikum och Ryssland. Den nordiska triangeln omfattar kommunikationsstråk mellan huvudstäderna Köpenhamn, Oslo och Stockholm (med anslutning till Helsingfors). Stråket innefattar järnvägarna och flyglinjerna mellan huvudstäderna samt europavägarna E4, E6 och E18.^{12 13} Den internationella tillgängligheten till Oslo (Gardermoen) respektive Stockholm (Arlanda) har stor betydelse för både huvudstadsregionerna och ländernas utveckling.

I Stockholms län och Oslo och Akershus bor totalt 3,5 miljoner invånare och inklusive storstadsregionen Köpenhamn har enbart triangelns ändpunkter 5,4 miljoner invånare. Till detta kommer befolkningen längs med triangelns tre sidor, vilket ytterligare ökar befolkningsunderlaget i stråket.

Stockholm-Mälardalenregionen är en sammankopplad funktionell region med stor betydelse för Sveriges utveckling och internationella konkurrenskraft. För att vårda och utveckla den länsöverskridande infrastrukturutvecklingen koordinerar Mälardalsrådet det transportpolitiska samarbetet En Bättre Sats, som samlar de sju länen Stockholm, Uppsala, Västmanland, Örebro, Sörmland, Östergötland och Gotland. Parterna i En Bättre Sats arbetar tillsammans för en sammanhållen, hållbar region med infrastruktur och kollektivtrafik som underlättar människors vardag och stärker näringslivet.

**Sammantaget
är Norden en av
världens mest
innovativa regioner
med hög livskvalitet
bland sina invånare.**

¹¹ Nordregio report 2016:1, State of the Nordic region 2016

¹² TEN-T Priority Project 12: Nordic Triangle railway/road axis

¹³ Oslo-Stockholm Nyttöanalys 2014 (OSLO-STHLM 2.55 AB, 2017-06-20)

Möjligheterna för utveckling på sträckan finns i huvudsak för järnvägen med långsiktiga mål som stärkt konkurrenskraft med restid på max tre timmar mellan Stockholm och Oslo.

Syftet med En Bättre Sits är att utveckla och vårda den länsöverskridande och politiskt genomarbetade utvecklingsstrategin för Stockholm-Mälardalenregionens transportsystem, vara ett forum för samverkan kring infrastrukturfrågor och agera plattform för regionens gemensamma opinionsbildande arbete för regionens infrastrukturprioriteringar.¹⁴

Genom huvudstadsregionernas placering i centrala Skandinavien har Oslo-Akershus och Stockholm-Mälardalenregionen viktiga funktioner som noder och transportvägar (korridorer) i det transeuropeiska infrastrukturens systemet (TEN-T) Skandinavien-Medelhavet. Syftet med TEN-T är att knyta samman transportinfrastrukturen i Europa och därmed skapa förutsättningar för ett effektivt och hållbart resande. Det kan handla om att minska avstånden, ta bort flaskhalsar och ta bort tekniska hinder som finns mellan EU-medlemsstaternas transportnät. Målet är även att stärka den sociala, ekonomiska och territoriella sammanhållningen.¹⁵

2.1.2 DEN NORDISKA TRIANGELN OCH LÄNKEN MELLAN STOCKHOLM OCH OSLO

Den nordiska triangeln var ett av EU:s prioriterade infrastrukturprojekt i TEN-T:s programperiod 2007–2013. Däremot är inte sträckan Oslo-Stockholm uttryckligen ett prioriterat stråk i TEN-T:s programperiod 2014–2020. I samband med att EU-kommissionen genomförde en revidering av stomnätsskorridorerna föreslog den svenska och den norska regeringen att den befintliga stomnätsskorridoren inom TEN-T ska förlängas till Oslo. Förslaget lades fram våren 2018 och om det går igenom innebär det möjligheter att ansöka om medfinansiering för studier och utbyggnad av transportinfrastrukturen.¹⁶

Den 31 maj 2018 fattade den svenska regeringen beslut om ny plan för det svenska transportsystemet 2018–2029. I planen pekade regeringen ut brister med kommunikationen mellan Oslo och Stockholm såsom kapacitetsproblem och långa restider, vilket Trafikverket fick i uppdrag att fortsätta utreda. Sträckningen Oslo-Stockholm lyfts även i Norges Nasjonal transportplan 2018–2029, bland annat betonas stråkets betydelse för godstransporter. I Trafikverkets åtgärdsvalsstudie från år 2017 för stråket Oslo-Stockholm bedömdes att möjligheterna för utveckling på sträckan i huvudsak finns för järnvägen med långsiktiga mål såsom stärkt konkurrenskraft med restid på max tre timmar mellan Stockholm och Oslo.¹⁷

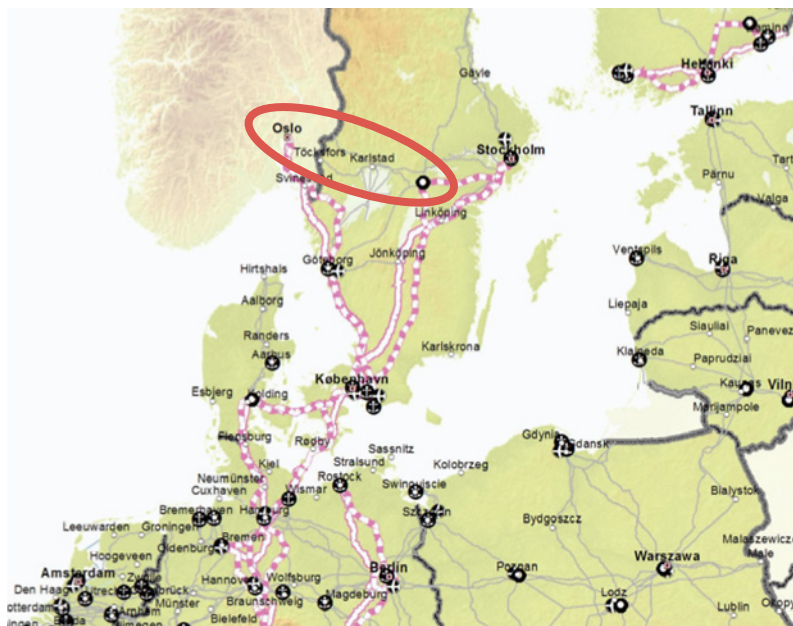
¹⁴ En Bättre Sits Storregional systemanalys 2016.

¹⁵ EU-kommissionen, TEN-T

¹⁶ Regeringen, Förlängning av transportkorridor till Norrland och Norge (2018-03-21)

¹⁷ Trafikverket (November 2017), Åtgärdsvalsstudie stråket Stockholm–Oslo

Figur 1. TEN-T SCANDINAVIAN-MEDITERRANEAN CORRIDOR (LÄNKEN MELLAN OSLO-STOCKHOLM MARKERAD MED CIRKEL)¹⁸

2.2 Megatrender

Megatrender är trender som påverkar flera eller alla aspekter av samhällsutvecklingen. De är långsiktiga, globala och påverkar stater och regioner både direkt och indirekt. I följande avsnitt beskrivs fyra av de megatrender som påverkar storstadsregionerna Oslo och Stockholm: urbaniseringen, regionförstoringen, globaliseringen och digitaliseringen.¹⁹

2.2.1 URBANISERING

Urbaniseringen som megatrend har pågått i flera sekler, men har tilltagit under de senaste decennierna. Städernas funktion som dynamiska marknadsplatser gör dem attraktiva för såväl individer som företag och organisationer.

Urbaniseringen innebär en högre befolkningstäthet och ett större befolkningsunderlag, vilket gynnar ekonomisk tillväxt och utveckling, som i sin tur stärker städernas förmåga att attrahera och utveckla individer, företag och verksamheter. Urbaniseringen sker starkt sammankopplad med utvecklingen mot en alltmer tjänstebetonad ekonomi byggd på interaktion mellan människor. Därtill erbjuder städerna överlag bättre och mer dynamisk infrastruktur och uppkoppling mot resten av världen än mer glest bebodda områden. Koncentrationen av talang, teknologi och kapital ger nya konkurrensfördelar och förstärker urbaniseringstrenden ytterligare.²⁰

¹⁸ Källa bild: EU-kommissionen, TEN-T Scandinavian-Mediterranean map

¹⁹ Till ytterligare megatrender hör exempelvis demografi, klimat och social sammanhållning.

²⁰ Länsstyrelsen Stockholm (2017). Stockholmsregionens utmaningar och möjligheter.

Befolkningen i Sverige beräknas öka med nära 740 000 personer från 2015 fram till 2020. Drygt 70 procent av folkökningen sker i de tre storstadslänen.

Under 1900-talet växte befolkningen i världens städer från 220 miljoner till 2,8 miljarder människor. År 2008 bodde för första gången fler människor i städer och tätorter än på landsbygden. Antalet megastäder med en befolkning på 10 miljoner eller fler har ökat från en (1), New York, år 1950 till 28 idag. Denna utveckling kommer att fortgå och på några decenniers sikt beräknas mer än två tredjedelar av världens befolkning bo i städer.²¹

I Sverige växer folkmängden med över 100 000 personer per år. Enligt SCB:s prognos från april 2016 beräknas befolkningen öka med nära 740 000 personer under femårsperioden fram till 2020. Drygt 70 procent av folkökningen sker i de tre storstadslänen, i synnerhet i de centrala stads kärnorna men även i kringliggande förorter, satellitstäder och landsbygd. I övriga län är utvecklingen koncentrerad till de större universitets- och högskoleorterna. Glesbygden och mindre orter utanför de större städernas influensområden uppvisar samtidigt en negativ befolkningstrend.²²

I Norge bodde nära 4,3 miljoner invånare i totalt 993 tätorter den 1 januari 2017. Av dessa bodde 23 procent (ca 990 000 invånare) i *Oslo tettsted*, som mellan 2013 och 2017 ökade med 64 000 invånare.²³ Samtidigt är bilden inte entydig: Norge har de senaste åren delvis gått i motsatt riktning visavi Sverige, med ökad andel invånare i glesbefolkade områden medan invånarantalet minskat något i medium- och tätbefolkade områden.²⁴

Figur 2. URBANISERINGSGRAD: ANDEL BEFOLKNING PER OMRÅDE.
KÄLLA: STATBANK NORDEN)

²¹ Department of Economic and Social Affairs (2014) World Urbanization Prospects United Nations ST/ESA/SER.A/352

²² Boverket (2012). En urbaniserad värld. Vision för Sverige 2025

²³ Statistics Norway (2017-12-19). Nära 1 million bosatt i Oslo tettsted

²⁴ <http://norden.statbank.dk>

2.2.2 REGIONFÖRSTÖRING

Både de norska och svenska ekonomierna präglas av omställningen från varuproducerande industriella ekonomier till kunskapsintensiva tjänsteekonomier. Omställningen – som generellt kallas för struktumvandlingen – för med sig en rad effekter på ländernas interna funktionssätt och karaktär. Till följd av omställningen utvecklas även de internationella och globala mönstren för handel och utbyte av varor och tjänster, vilket ytterligare påverkar ländernas förutsättningar och näringslivets utveckling. Även om traditionella näringar och platsbundna egenskaper fortfarande utgör viktiga komparativa fördelar – i synnerhet i Norge och Sverige med ländernas betydande naturtillgångar – blir näringslivet alltmer globaliserat och ”rotlöst”.²⁵

Sammantaget innebär detta att företag i allt större utsträckning agerar i nätverk som är beroende av effektiva transporter och snabba kommunikationer. Kunskapsintensiva företag är beroende av och ställer krav på tillgänglighet och kontakt med regionala och internationella centra. Investeringar i transportinfrastruktur anpassas också alltmer för att stödja de krav som ett internationaliserat näringsliv ställer – både i form av dess egna transporter (ofta på en internationell eller global nivå) och för att kunna rekrytera rätt arbetskraft (ofta på en regional eller lokal nivå). Kommunikationsmöjligheterna är starkt kopplade till regionernas attraktivitet och i förlängningen deras potentiella befolkningsstorlek och konkurrenskraft. En kritisk massa behövs för att kunna förse ett vitalt näringsliv med arbetskraft, service, partners och kunder – men massan kan tillgängliggöras även genom samverkan över längre avstånd om kommunikationerna är goda.

På den regionala eller lokala nivån krävs åtgärder för att stödja eller skapa denna process, som vanligtvis sammanfattas med termen regionförstoring. En grundläggande faktor är att de lokala arbetsmarknadernas omfattning – storlek och koncentration av företag och människor – spelar en betydande roll för en regions konkurrensförmåga och tillväxtmöjligheter. Till de positiva effekterna av regionförstoring räknas större ekonomisk mångfald, ett minskat konjunkturberoende, högre utbildningsintensitet, högre etableringsgrad av företag, högre ekonomisk tillväxt, lägre arbetslöshet samt lägre sjuktal och beroende av socialförsäkringar.²⁶

Att storleken spelar roll visar sig i att större och tätare regioner generellt sett har högre tillväxt. En viktig förklaring till det är just den större lokala marknaden och större (och växande) branschriktigheten. De fungerar som stabiliserande faktorer eftersom de minskar risken i enskilda konjunkturer och förbättrar den samlade marknadens utveckling. Långsiktigt är ett mångsidigt näringsliv dessutom en viktig förutsättning för kreativa korskopplingar mellan olika branscher och kunskaper. Regionförstoring främjar därför innovationsintensiteten och därmed även den ekonomiska tillväxten på lång sikt.²⁷

De lokala arbetsmarknadernas omfattning spelar en betydande roll för en regions konkurrensförmåga och tillväxtmöjligheter.

²⁵ Osloregionen, Regionplanekontoret Stockholms läns landsting och Mälardalsrådet (2010). Stockholm Oslo.

En kartläggning av kontaktintensiteten mellan de två huvudstadsregionerna

²⁶ Ibid.

²⁷ Ibid.

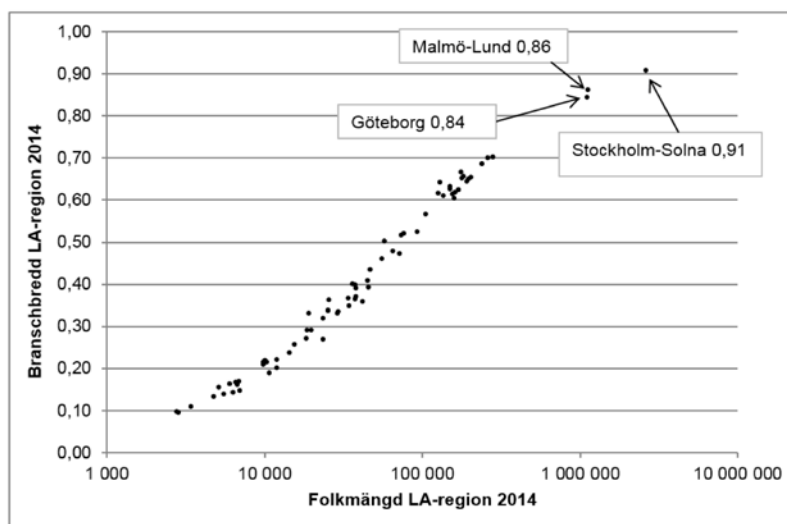
Befolkningens storlek påverkar regioners näringslivsmässiga förutsättningar. Sambandet är starkt mellan större befolkningsunderlag och näringslivets diversifiering och specialisering.

Befolkningens storlek påverkar således regioners näringslivsmässiga förutsättningar i mycket hög grad. Sambandet är starkt mellan större befolkningsunderlag och näringslivets diversifiering och specialisering. Beroende på sin karaktär så fordrar olika varor och tjänster olika storlek på den regionala marknaden. Varor och tjänster som behöver större marknadsområden (till exempel juridiska tjänster inom en viss nisch) erbjuds oftast bara på större orter medan de som kräver ett mindre marknadsområde (till exempel restauranger) kan finnas även på mindre orter.

Den totala branschbredden²⁸ inom en LA-region²⁹ är således större om där finns en storstad eller flera större tätorter. Branschbredden är också ett mått på en Orts sårbarhet vid en strukturomvandling eller i samband med en ekonomisk kris. Generellt gäller sambandet att ju större branschbredd en ort har, desto lägre är ortens sårbarhet. Branschbredden på en arbetsmarknad har även betydelse för attraktiviteten, eftersom det underlättar matchningen mellan arbetskraft och arbetsgivare.

Branschbredden redovisas som en faktor mellan 0 och 1, där en högre siffra betyder en större branschbredd. Nedan illustreras sambandet mellan branschbredd och folk-mängd i Sveriges LA-regioner. Diagrammet belyser tydligt den stora betydelsen av att genom till exempel utbyggd transportinfrastruktur knyta samman städer och orter, människor och företag, och därigenom skapa större arbetsmarknadsregioner.

Figur 3. SAMBANDET MELLAN BRANSCHBREDD OCH FOLKMÄNGD
(KÄLLA: SCB, BEARBETNING SWECO)

²⁸ Branschbredden definieras som kvoten mellan antalet branscher i en region dividerat på totalt antal branscher. I Sverige finns 832 branscher enligt SCB:s definition.

²⁹ Lokal Arbetsmarknadsregion. www.scb.se

2.2.3 GLOBALISERING

Globaliseringen är en process som gör att region- och landsgränsers betydelse minskar då kommunikation, handel och tillgänglighet till andra länder ökar och arbetsmarknader och ekonomier integreras allt mer. Detta innebär såväl möjligheter som utmaningar. Arbetskraften blir mer rörlig, den globala ekonomiska konkurrensen ökar liksom omvandlingsstrycket i ekonomin. Samtidigt ökar kapital- och informationsflöden, investeringar, handel, resande och migration. Globaliseringen skapar också en större tillgänglighet till nya import- och exportmarknader samt påverkar hur kultur, livsåskådningar och värderingar formas.³⁰

Världen kännetecknas idag av intensiva flöden, influenser och beroenden över landsgränserna. Detta ställer krav på förmågan att vara internationellt framstående, oavsett om det gäller företag, forskning, utbildning eller livsmiljö. Möjligheterna har blivit större, men så även utmaningarna.³¹

Ett av de viktigaste uttrycken för den globala integrationen är att arbetsdelningen för varje given produktionsprocess fragmenteras i mindre bitar och sprids ut över världen. Resultatet är globala värdekedjor och accelererad strukturomvandling där företag, men också regioner, specialiserar sig på olika steg i värdekedjan.³² Jakten på optimal lokalisering av varje aktivitet är inte bara kostnadsdriven, utan sker även för att komma närmare nya marknader eller kunskapscentra.³³ Omkring en tredjedel av de arbetstillfällen som idag är knutna till europeisk export bedöms vara en del av en global värdekedja.³⁴

Globala värdekedjor har ökat konkurrensen och omvandlingstrycket inom ekonomin. Samtidigt har det också medfört en ny värld av möjligheter för de som lyckas positionera sig rätt och som kan dra nytta av de globaliserade strukturerna, både på individ- och organisationsnivå.³⁵

Den globala integrationen av människor och deras aktiviteter har även främjats av den starka urbaniseringen (se ovan). En multipolär världsordning är på väg att växa fram, där stora urbana centra och kontakterna dem emellan får en allt mer tongivande roll. Den ökande andelen av världens befolkning som lever och verkar i de stora stadsområdena förstärker således den globala integrationens bredd och styrka.³⁶ Det ger även upphov till en internationell ortshierarki, där nationella centra kan få en större eller mindre roll beroende av hur väl man står sig i den globala konkurrensen. Faktorer som storlek, täthet och tillgänglighet har betydelse precis som på nationell nivå, men med en större spännvidd och stora kvalitativa skillnader mellan stadsregioner.³⁷

³⁰ Länsstyrelsen Stockholm (2017). Stockholmsregionens utmaningar och möjligheter.

³¹ Ibid.

³² En värdekedja beskriver hela kedjan av aktiviteter - FoU, design, produktion, marknadsföring, distribution och stöd till den slutliga konsumenten - som måste utföras för att ta en produkt från idéstadiet till dess slutanvändning.

³³ SCB (2013). Globala värdekedjor och flytt av verksamhet

³⁴ Karel De Gucht (2012). Trading in Value and Europe's Economic Future

³⁵ Länsstyrelsen Stockholm (2017). Stockholmsregionens utmaningar och möjligheter.

³⁶ Ibid.

³⁷ Ibid.

2.2.4 DIGITALISERING

Digitaliseringen för med sig en stor potential till ökad produktivitet och konkurrenskraft samt effektivare nyttjande av resurser. Samtidigt innebär den att gamla affärsmöjligheter och arbetstillfällen försvinner och nya kommer till.

Utvecklingen inom datoriserad beräkningskraft, digitala plattformar och uppkoppling driver på förändringarna och de digitala lösningarna i samhället.³⁸ Snabbare förbindelser och kommunikation – mellan människor och mellan produkter³⁹ – skapar nya funktioner och beteenden. Utvecklingen ger människor nya möjligheter, förändrar industrier och möjliggör smarta lösningar i allt mer uppkopplade och elektroniskt styrda samhällen.

Digitaliseringen leder primärt till fyra viktiga förändringar⁴⁰:

1. Digitala tjänster upptar en allt större andel av ekonomin och kräver mindre arbetskraft och mindre kapital än traditionell industri.
2. Digitala plattformar, marknadsplatser och användargenererade data effektiviserar handel och distribution av varor och tjänster, vilket minskar behovet av arbetskraft inom dessa verksamheter.
3. Traditionell varuproduktion effektiviseras (genom automatisering, 3D-printing och annan teknik) och behovet av lågutbildad, billig arbetskraft minskar.
4. Många tjänster automatiseras vilket innebär minskad efterfrågan även på högre utbildad arbetskraft inom en del områden, men samtidigt högre efterfrågan inom digitala processer som understödjer artificiell intelligens och robotik.

Omställningen kan jämföras med industrialiseringen för 150–200 år sedan. Nu som då kännetecknas makroekonomin av låg inflation, låga räntor, låg reallöneutveckling och höga vinster, men samtidigt även låga investeringar samt högt uppdrivna tillgångspriser. Därtill kommer en polarisering av arbetsmarknaden mellan dem med ”rätt” respektive ”fel” kompetens, en snabb automatisering av arbetstillfällen och en ökad komplexitet inom näringslivet.

Denna utveckling är ännu i sin linda. En rapport från Stiftelsen för strategisk forskning pekar på att hälften av dagens anställda kan ersättas av digital teknik inom 20 år. Siffror från OECD och aktuell forskning menar dock att det snarare handlar om en minskning med 7–9 procent. De senaste decenniernas automatisering har framför allt slagit mot löner och jobb för grupper med kortare utbildning. Nytt är att även tjänstemannayrken med krav på högre utbildning kan komma att påverkas i allt högre grad, exempelvis genom användandet av artificiell intelligens.⁴¹

I Sverige kan i yttersta fall upp till 2,5 miljoner arbetstillfällen komma att påverkas. Yrken som kräver utpräglat mänskliga egenskaper

7-9

procent

av dagens anställda
kan ersättas av digital
teknik inom 20 år
enligt OECD.

³⁸ SOU (2016). Entreprenörskap i det tjugoförsta århundradet. SOU 2016:72, Del 1

³⁹ Det så kallade ”Internet of Things”

⁴⁰ Regeringskansliet (2014). Strategiska trender i ett globalt perspektiv- 2025: en helt annan värld?

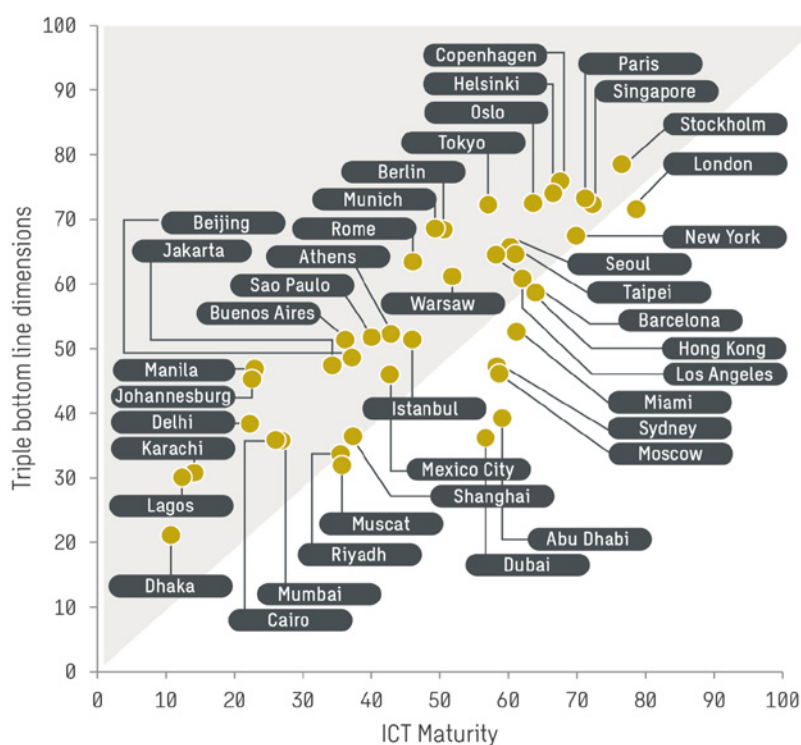
⁴¹ Stiftelsen för strategisk forskning (2014). Vartannat jobb automatiseras inom 20 år

som fingerfärdighet, originalitet, konstnärlighet, social förmåga, förhandling, övertalningsförmåga och omtanke om andra människor bedöms ha lägst sannolikhet att ersättas. Kassapersonal, försäljare och maskinoperatör är exempel på yrkesgrupper som anses löpa störst risk.⁴²

Samtidigt skapar digitaliseringen nya jobb, särskilt bland programmerare och andra specialister men också inom till exempel välfärd och handel på grund av växande befolkning och inkomster. Oron för att jobben inte ska räcka till är på inget sätt ny. Varje större tekniskskifte i historien har följts av motsvarande debatt och farhågor att ”jobben tar slut”. Såväl sysselsättningen som välståndet har dock ökat över tid och lett till både ökad konsumtion och ökad fritid. Förändringarna slår dock ojämnt mot individer, regioner och länder, vilket kan skapa betydande friktion, social oro och konflikter, under en övergångsperiod.

Hur står sig då Norge och Sverige i detta sammanhang? Det kan konstateras att Sverige och Norge överlag har hög IT-mognad och presterar väl i de flesta internationella jämförelser. Särskilt huvudstadsregionerna placerar sig ofta högt, exempelvis i Ericssons Networked Society City Index.⁴³ Det finns ett tydligt samband mellan IT-mognad och ekonomisk utveckling.⁴⁴ Ekonomier som ligger långt framme inom digitaliseringen tenderar att ha en hög BNP per capita och hög livskvalitet. Digitaliseringen effektiviserar och förnyar ekonomin samtidigt som en välutvecklad ekonomi möjliggör de investeringar i infrastruktur och kompetens som krävs för att ta tillvara på tekniken.

Det kan konstateras att Sverige och Norge överlag har hög IT-mognad. Särskilt huvudstadsregionerna placerar sig högt i internationella jämförelser.

Figur 4. IT-MOGNAD KONTRA TRIPLE BOTTOM LINE. HÅLLBARHET/ PRESTATION FÖR SOCIALA ASPEKTER SAMT MILJÖ OCH EKONOMI. (KÄLLA: ERICSSON NETWORKED SOCIETY CITY INDEX 2016)

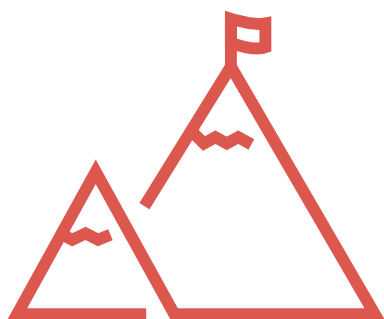
⁴² Ibid.

⁴³ Ericsson (2016). Networked Society City Index 2016

⁴⁴ Boston Consulting Group (2015). The 2015 BCG e-Intensity Index

3. Starka tillväxtmotorer

Stockholm-Mälarenregionen och Osloregionen är två starka tillväxtmotorer i respektive land. Regionerna står för en stor andel av befolkningen och ekonomin, och tillväxttakten är högre i regionerna än i länderna som helhet. Näringslivet kännetecknas av hög andel kunskapsintensiva tjänster och utbildningsnivån bland invånarna är hög, både ur ett europeiskt och nationellt perspektiv.

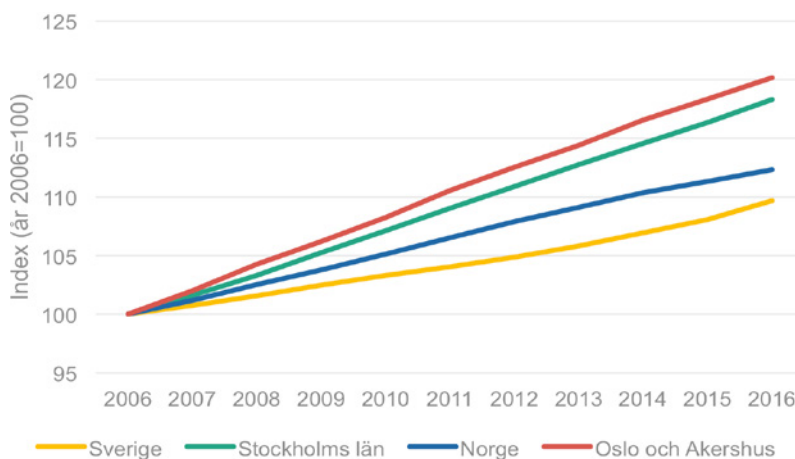
3.1 Storstadsregionerna växer

Osloregionen består av Oslo kommun, länen Akershus, Buskerud, Hedmark och Østfold samt kommunerna som omger Oslo. Regionen har ungefär 2,2 miljoner invånare, vilket motsvarar över 40 procent av Norges befolkning. Nästan 1,3 miljoner av regionens befolkning bor i Oslo och Akershus.

Stockholm-Mälarenregionen har en befolkning på 4,3 miljoner, vilket motsvarar mer än 40 procent av hela Sveriges befolkning.⁴⁵ 2,3 miljoner av regionens befolkning bor i Stockholms län.

Både Stockholms län och Oslo och Akershus har haft en stark befolkningstillväxt under lång tid. Under perioden 2006–2016 ökade befolkningen i exempelvis Stockholms län med 18 procent, medan Oslo och Akershus befolkning ökade med 20 procent. Motsvarande ökning för Sverige och Norge var 10 respektive 12 procent. Befolkningsutvecklingen visas i figuren nedan.

Figur 5. BEFOLKNINGSÖKNING I SVERIGE, STOCKHOLMS LÄN, NORGE SAMT OSLO OCH AKERSHUS 2006–2016 (KÄLLA: EUROSTAT)

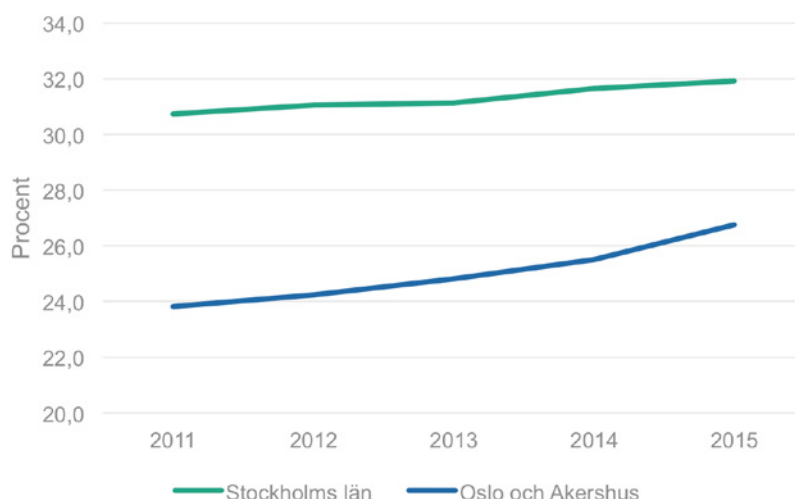
⁴⁵ Stockholm-Mälarenregionen består av Stockholms län, Uppsala län, Södermanlands län, Östergötlands län, Örebro län, Västmanlands län och Gävleborgs län

3.2 Stabil ekonomisk tillväxt

Inte bara en stor andel av ländernas befolkning bor i storstadsregionerna Oslo och Stockholm – även en stor del av landets ekonomi är koncentrerad till dessa regioner. I Stockholms län produceras 32 procent av landets BNP, medan 23 procent av landets befolkning bor i regionen. I Oslo och Akershus produceras 27 procent av landets BNP, medan 24 procent av landets befolkning bor i regionen. Oljeindustrins stora andel av Norges BNP är en betydande orsak till att Oslos andel av nationellt BNP inte är lika stor som Stockholms läns dito.

Även om Oslo och Akershus andel av landets BNP inte är lika stor som Stockholms läns andel, har den ekonomiska utvecklingen varit stark i Oslo i relation till landet, vilket visas i figuren nedan. Det finns i båda länderna en trend mot ökad ekonomisk koncentration till storstäderna.

Figur 6. STOCKHOLMS LÄN OCH OSLO OCH AKERHUS ANDEL AV LÄNDERNAS BNP 2011–2015 (KÄLLA: EUROSTAT)

Bruttoregionprodukten (BRP) per invånare är hög i Stockholms län och i Oslo och Akershus. År 2015 låg BRP på 51 100 Euro (prisjusterat, PPS) i Stockholms län och 51 800 i Oslo och Akershus. Detta kan exempelvis jämföras med EU som helhet där nivån låg på cirka 29 000 Euro (PPS) per capita. Även jämfört med flera storstadsregioner i Europa är nivåerna höga i Oslo och Stockholm. Exempelvis Berlin (34 400 Euro) ligger på en lägre nivå än Oslo och Akershus och Stockholms län, medan Parisregionen Île de France (51 200 Euro) och London (54 400 Euro) endast ligger på något högre nivåer för BRP per capita.⁴⁶

En stor andel av ländernas befolkning koncentreras till storstadsregionerna och en ännu större del av ländernas ekonomi är koncentrerad till dessa regioner.

⁴⁶ Eurostat. Gross domestic product (GDP) at current market prices, Euro Purchasing power standard (PPS) per inhabitant.

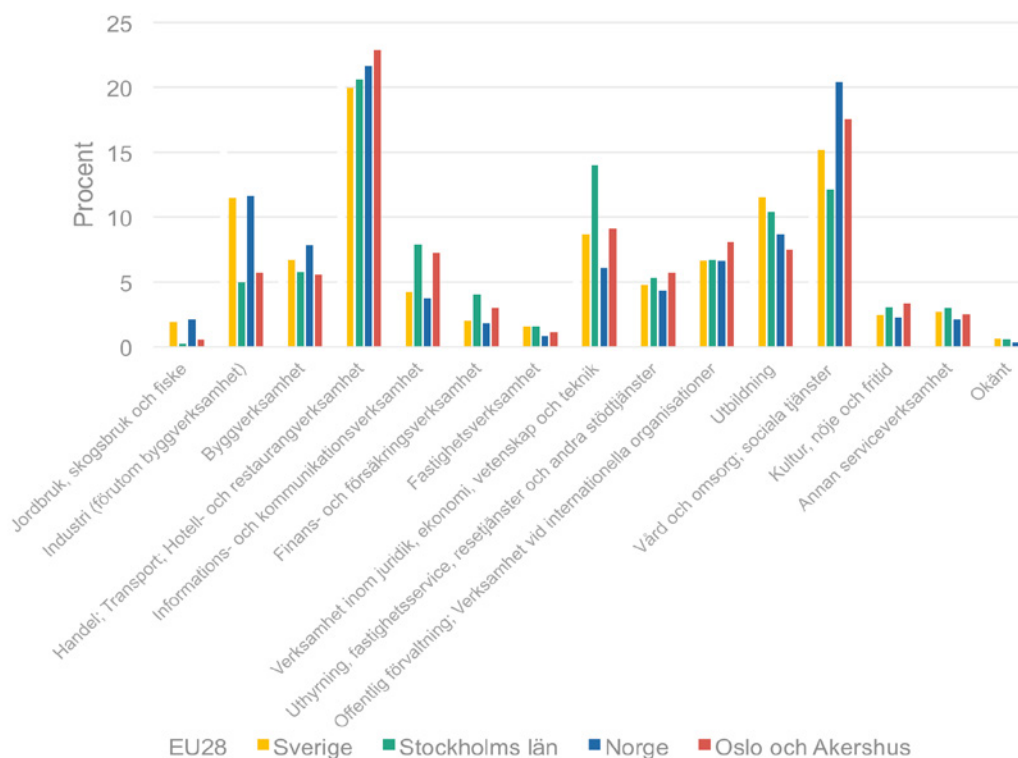
3.3 Kunskapsintensivt näringsliv

Sysselsättningsgraden är hög i de nordiska länderna, både i ett internationellt och europeiskt perspektiv. Detta är en av många indikationer på en välfungerande ekonomi och högt välstånd i dessa länder. I Oslo och Akershus var sysselsättningsgraden i åldrarna 20–64 år 80,5 procent år 2016 och i Stockholms län 83,4 procent, vilket kan jämföras med EU som helhet där sysselsättningsgraden samma år var 71 procent.⁴⁷

Det som i huvudsak kännetecknar näringslivet i Sverige och Norge jämfört med EU är lägre sysselsättning inom areella näringar och industrin. Denna skillnad är än mer påtaglig när man studerar Oslo och Akershus och Stockholms län. Storstadsregionerna kännetecknas i högre grad av tjänstenäringslag av olika slag.

Skillnaderna mellan Norge och Sverige är inte lika stora som skillnaderna gentemot EU. Procentuellt sett är sysselsättningen något större inom areella näringar i Norge än i Sverige, medan sysselsättningen inom industrin ligger på ungefär samma nivåer – med tyngdpunkt på tillverkning i Sverige och utvinning i Norge. I Sverige är sysselsättningen överlag större inom kunskapsintensiva företagstjänster, medan sysselsättningen inom vård och omsorg är större i Norge. Detta gäller i mångt och mycket även skillnaderna mellan Stockholms län och Oslo och Akershus, där sysselsättningsandelen inom kunskapsintensiva företagstjänster är högre i Stockholms län.

Figur 7. SYSSELSÄTTNING EFTER BRANSCH I EU28, SVERIGE, NORGE, STOCKHOLMS LÄN OCH OSLO OCH AKERHUS, ANDEL AV DEN TOTALA SYSSELSÄTTNINGEN ÅR 2016 (KÄLLA: EUROSTAT)

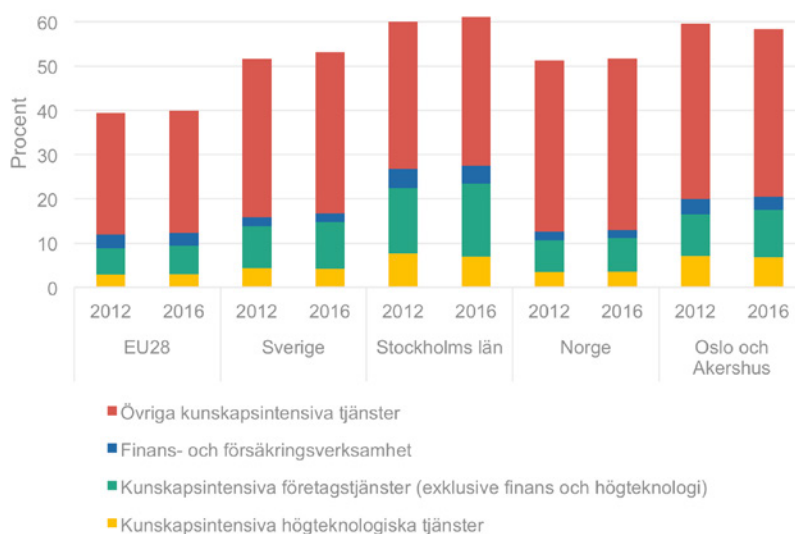

Även om sysselsättningen inom industrin är lägre i storstadsregionerna är skillnaderna regionerna emellan samma som länderna emellan – med något större tyngdpunkt på tjänster relaterat till oljeindustrin i Oslo och Akershus och med tyngdpunkt på tillverkning i Stockholms län. Skillnaderna är dock små. En något större andel av den sysselsatta befolkningen i Oslo och Akershus, jämfört med i Stockholms län, arbetar inom handel samt inom transport och logistik. Sysselsättningen inom hotell- och restaurangverksamhet är något högre i Stockholms län, men skillnaden är liten.

De kunskapsintensiva tjänstenäringarna sysselsätter en hög andel av arbetskraften i både Oslo och Akershus och Stockholms län, med nivåer runt 60 procent (se Figur 8). Detta är internationellt sett en hög andel, då storstadsregioners nivå sällan överstiger 60 procent. En region behöver även annan näringsverksamhet för att vara diversifierad, attraktiv och samtidigt fungerande – exempelvis restaurang- och hotellverksamhet, handel, transport och logistik.

Både Stockholms län och Oslo och Akershus har höga andelar kunskapsintensiva högteknologiska tjänster, omkring 7 procent av den totala sysselsättningen. Detta omfattar i huvudsak informations- och kommunikationsteknologi samt forskning och utveckling. I Stockholms län arbetar även en förhållandevis hög andel inom övriga kunskapsintensiva företagstjänster (exempelvis verksamhet inom juridik, ekonomi, vetenskap och teknik). Att Oslo och Akershus har en jämförelsevis hög andel som arbetar inom de övriga kunskapsintensiva tjänsterna (exklusive företagstjänsterna) beror i huvudsak på den höga sysselsättningen inom vård och omsorg.

Figur 8. SYSSELSÄTTNING I KUNSKAPSINTENSIVA TJÄNSTER I EU28, SVERIGE, NORGE, STOCKHOLMS LÄN OCH OSLO OCH AKERHUS, ANDEL AV DEN TOTALA SYSSELSÄTTNINGEN 2012 OCH 2016 (KÄLLA: EUROSTAT)

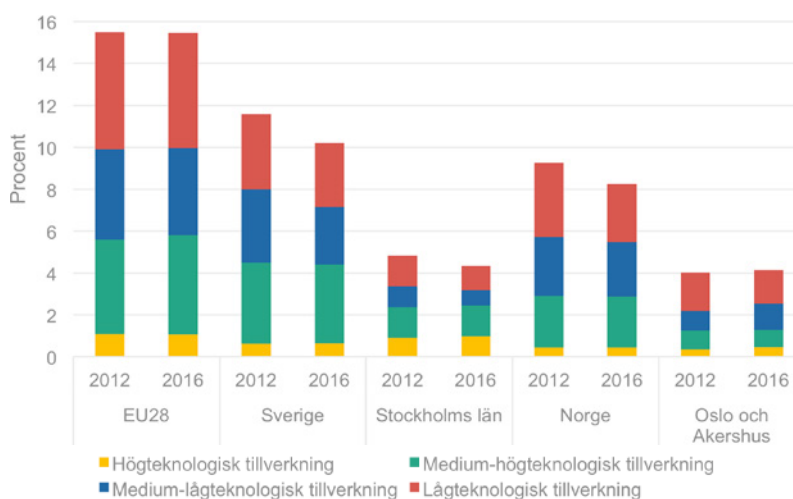
Omkring 7 procent av den totala sysselsättningen i Stockholm och Oslo är inom kunskapsintensiva, högteknologiska tjänster.

⁴⁷ Eurostat, Employment rates by sex, age and NUTS 2 regions (2018-03-28).

Utbildningsnivån är hög i storstadsregionerna. År 2016 var andelen med eftergymnasial utbildning 53 procent i Oslo och 50 procent i Stockholm.

Även om tjänstesektorn relativt sett är dominerande i regionerna finns dock även en stark industri, särskilt i Stockholms län. Tillverkningsindustrin motsvarar en lägre andel av den totala sysselsättningen i huvudstadsregionerna, men är ändå betydande räknat i antal sysselsatta och med större tyngdpunkt på just den högteknologiska tillverkningen.⁴⁸

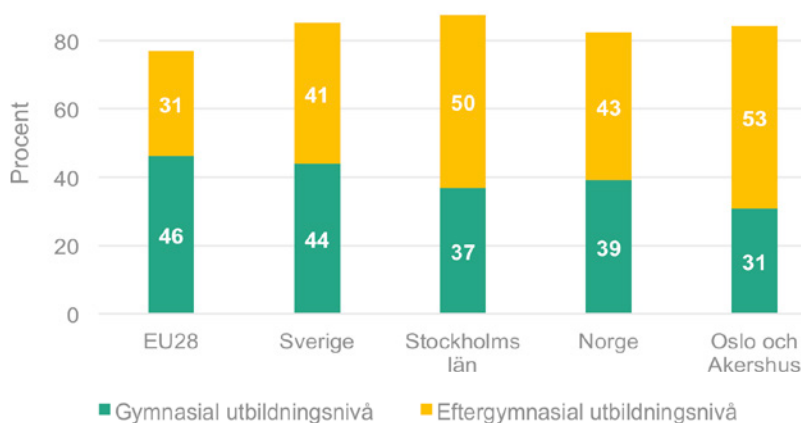
Figur 9. SYSSELSÄTTNING INOM TILLVERKNINGSINDUSTRIEN I EU28, SVERIGE, NORGE, STOCKHOLMS LÄN OCH OSLO OCH AKERSHUS, ANDEL AV DEN TOTALA SYSSELSÄTTNINGEN 2012 OCH 2016 (KÄLLA: EUROSTAT)

3.4 Hög utbildningsnivå och koncentration av forskning och utveckling

Utbildningsnivån är hög i storstadsregionerna Stockholm och Oslo. År 2016 var andelen med eftergymnasial utbildningsnivå⁴⁹ 53 procent i Oslo och Akershus och 50 procent i Stockholms län. Andelen med eftergymnasial utbildningsnivå har länge varit högre i Oslo och Akershus än i Stockholms län, men Stockholm har de senaste åren närmat sig Oslos nivå. Merparten av befolkningen 25–64 år har även minst en gymnasial utbildningsnivå⁵⁰ – i Oslo och Akershus 84 procent och i Stockholms län 87 procent.

Figur 10. HÖGSTA UPPNÅDDA UTBILDNINGSNIVÅN I EU28, SVERIGE, STOCKHOLMS LÄN, NORGE OCH OSLO OCH AKERSHUS ÅR 2016, ANDEL AV BEFOLKNINGEN 25–64 ÅR (KÄLLA: EUROSTAT)

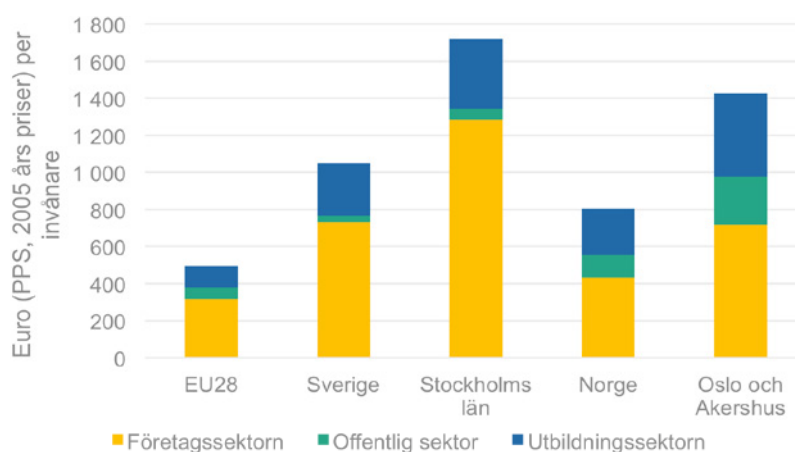

Det är inte enbart en stor andel av ländernas ekonomi och tillväxt som är koncentrerad i storstadsregionerna Stockholm och Oslo – även en stor andel av ländernas forskning och utveckling sker inom huvudstadsregionerna. I Sverige är 37 procent av landets utgifter för forskning och utveckling koncentrerad till Stockholms län, i Oslo och Akershus var motsvarande andel hela 42 procent. I Figur 11 visas utgifterna per invånare uppdelat på sektorer. Utgifterna för forskning och utveckling (både i faktiska Euro och prisjusterat efter köpkraft) är större i Stockholms län än i Oslo och Akershus. I synnerhet företagssektorn är stor i Stockholms län, medan offentlig sektor och utbildningssektorn är relativt större i Oslo och Akershus än i Stockholms län.

Utgifterna för forskning och utveckling per invånare är även höga i Stockholms län och Oslo och Akershus jämfört med andra storstadsregioner i Europa. Endast ett fåtal storstadsregioner (München (här avses hela Oberbayern), Stuttgart och Köpenhamn) har högre utgifter per invånare. Även i relation till BRP utmärker sig Stockholms län, och även Stockholm-Mälardalenregionen som helhet, med höga utgifter på forskning och utveckling jämfört med andra regioner i Europa. I Norge är det särskilt regionen Trøndelag, där Trondheim är den största staden, som sticker ut positivt med höga utgifter i relation till BRP, även klart högre än i Stockholms län.

Figur 11. UTGIFTER PÅ FORSKNING OCH UTVECKLING PER SEKTOR I EU28, SVERIGE, STOCKHOLMS LÄN, NORGE OCH OSLO OCH AKERSHUS ÅR 2015, EURO (PPS) PER INVÅNARE I 2005 ÅRS PRISER (KÄLLA: EUROSTAT)

Endast tre europeiska storstadsregioner har högre utgifter för forskning per invånare än Stockholm och Oslo.

⁴⁸ Högteknologisk tillverkning avser tillverkning av farmaceutiska basprodukter och läkemedel, tillverkning av datorer, elektronikvaror och optik samt tillverkning av luftfartyg, rymdfarkoster o.d.

⁴⁹ Internationell utbildningsklassificering (ISCED) nivå 5–8

⁵⁰ Internationell utbildningsklassificering (ISCED) nivå 3 eller högre

4. Interregionalt perspektiv – Nuläge och trender

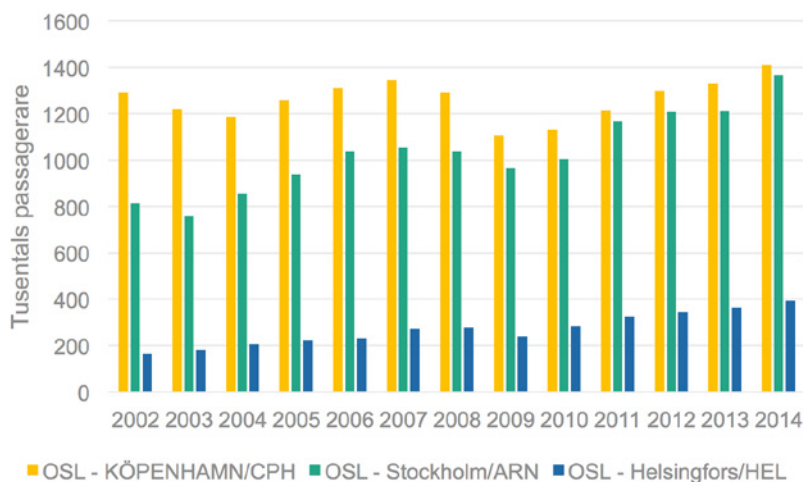
Utbytet mellan Sverige och Norge är mycket omfattande och intensiteten har ökat kraftigt de senaste tio åren. Sverige är det land som har störst direktinvesteringar i Norge och även de norska direktinvesteringarna i Sverige har ökat starkt jämfört med de andra nordiska länderna. En stor del av investeringarna sker inom IT- och företagstjänster. Norska företag äger flest utlandsägda företag i Sverige, främst inom tjänstesektorn, vilket är en trend som varit starkt positiv under lång tid. Under de senaste tio åren har antalet sysselsatta i norskägda företag i Stockholms län fördubblats. Norges varuimport är störst från Sverige, och Sveriges växande tjänsteexport går i huvudsak till Norge. Allt fler reser mellan storstadsregionerna Stockholm och Oslo, vilket både syns i flygpassagerartrafiken och antalet hotellövernattningar i regionerna.

4.1 Allt fler reser mellan Stockholm och Oslo

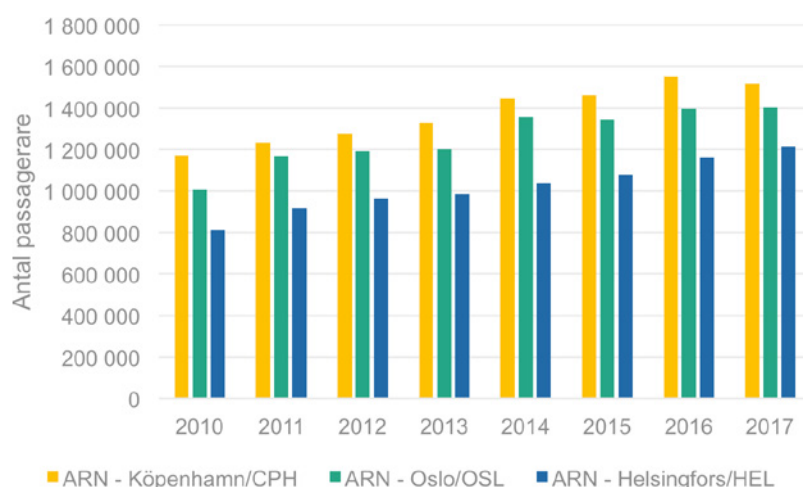
Resandet mellan de nordiska huvudstadsregionerna är omfattande, särskilt resandet mellan Stockholm och Oslo. År 2014 låg resandet mellan Oslo och Stockholm på den högsta uppmätta nivån någonsin med närmare 1,4 miljoner flygpassagerare. I början på 2000-talet var resandet mellan Oslo och Köpenhamn mer omfattande än resandet till Stockholm. Efter finanskrisen har dock resandet från Oslo till Stockholm ökat kraftigt och år 2014 var det nästan lika mycket flygpassagerartrafik från Oslo till Stockholm som från Oslo till Köpenhamn. De största destinationerna räknat i antal passagerare från Gardermoen år 2014 var dock inrikes – Trondheim (1 918 000), Bergen (1 823 000) och Stavanger (1 570 000).

FIGUR 12. FLYGPASSAGERARTRAFIK MELLAN OSLO GARDERMOEN OCH DE NORDISKA HUVUDSTÄDERNA, TOTALT ANTAL PASSAGERARE 2002–2014 (KÄLLA: WWW.OSLO.NO)

Resandet från Arlanda till de andra nordiska huvudstäderna har också haft en stark utveckling. Liksom för Oslo är även resandet från Stockholm störst till Köpenhamn, men ökningen under perioden 2010–2017 har varit större för resor till Oslo och Helsingfors än för resor till Köpenhamn. Det är framförallt betydligt vanligare med resor mellan Stockholm och Helsingfors än vad det är mellan Oslo och Helsingfors.

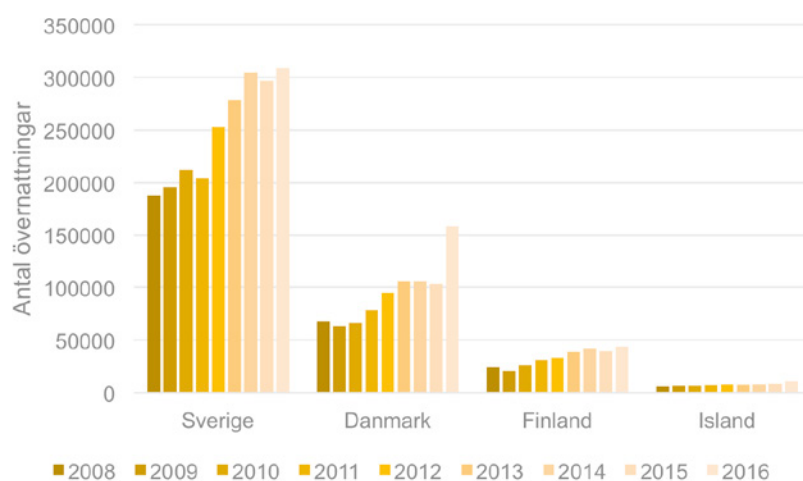
FIGUR 13. FLYGPASSAGERARTRAFIK MELLAN STOCKHOLM ARLANDA OCH DE NORDISKA HUVUDSTÄDERNA, TOTALT ANTAL PASSAGERARE 2010–2017 (KÄLLA: SWEDAVIA.SE)

År 2014 låg resandet mellan Oslo och Stockholm på den högsta uppmätta nivån någonsin med närmare 1,4 miljoner flygpassagerare.

Vad gäller övernattningar i Oslo och Akershus står svenskarna för den största andelen. Det höga flygresandet mellan Köpenhamn och Oslo kan möjligtvis bero på hög transfertrafik, vilket figur 14 antyder då antalet övernattningar från Danmark är förhållandevis lågt. En annan trolig anledning är att många resor från Sverige till Oslo sker med andra transportmedel än just flyg.

FIGUR 14. HOTELLÖVERNATTNINGAR I OSLO OCH AKERSHUS EFTER GÄSTERS BOSTADSLAND, 2008–2016 (KÄLLA: SSB.NO)

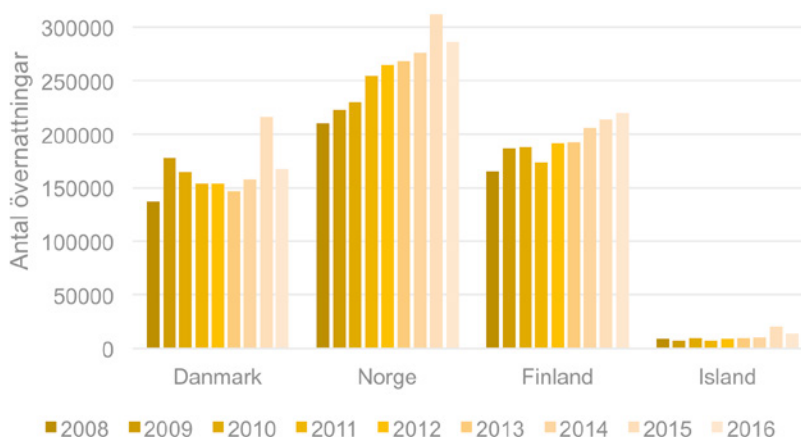

År 2016 var Sveriges investeringsvolym i Norge mer än tre gånger så stor som Danmarks och Finlands - sammanlagt.

Det är inte fullt ut samma dominans av övernattningar från norrmän i Stockholms län som från svenskar i Oslo och Akershus. Detta kan troligtvis delvis förklaras av ländernas storlek. Norrmän är dock den vanligaste nationaliteten bland övernattningarna i Stockholms län och antalet har ökat kraftigt. Förutom Island, som står för en låg andel av de nordiska övernattningarna, har antalet övernattningar procentuellt sett ökat mest från Norge i Stockholms län under perioden 2008–2016.

FIGUR 15. GÄSTNÄTTER I STOCKHOLMS LÄN EFTER HEMLAND, 2008–2016
(KÄLLA: SCB OCH TILLVÄXTVERKET)

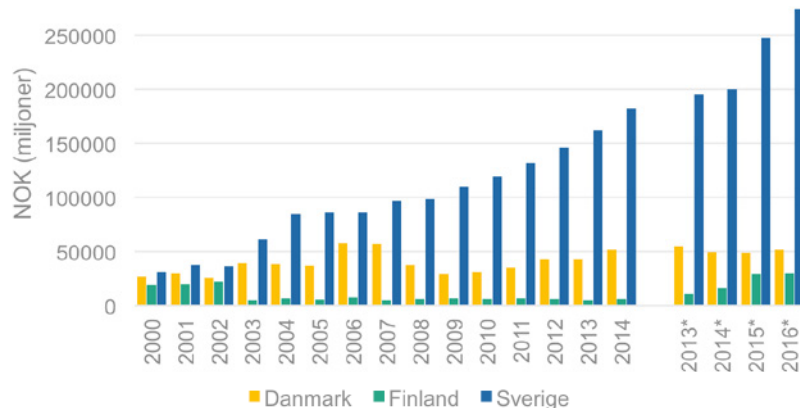

4.2 De svenska direktinvesteringarna i Norge har ökat kraftigt

År 2000 var de sammanlagda investeringarna i Norge från de tre nordiska länderna ungefär lika stora, men under 2000-talet och framåt har bilden förändrats avsevärt. Sveriges investeringsvolym i Norge var år 2016 mer än tre gånger större än Danmarks och Finlands sammanlagda investeringsvolym. Den svenska investeringsvolymen har fördubblats i Norge under tioårsperioden 2004–2014. Utvecklingen har även varit starkt positiv under perioden 2013–2016: Sverige var år 2016 det land som hade mest direktinvesteringar i Norge. De svenska direktinvesteringarna i Norge sker i synnerhet inom olja och gas, företagstjänster, IT och i den finansiella sektorn.⁵¹

⁵¹ Market Outlook Norge, Business Sweden (2017)

FIGUR 16. UTLÄNDSKA DIREKTINVESTERINGAR I NORGE EFTER LAND 2000–2016
(KÄLLA: SSB.NO)

*Ny definition från och med år 2013

Norges investeringar i Sverige har ökat med

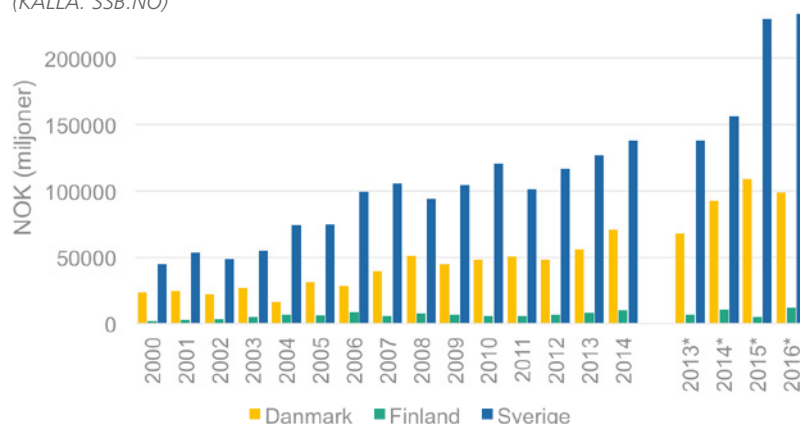
300
procent

från år 2000 till 2014.

De norska direktinvesteringarna i de andra nordiska länderna har ökat kraftigt. Både i Sverige och Danmark har Norge tredubblat sina investeringar från år 2000 till 2014. Även de senaste åren har de norska investeringarna i Sverige ökat kraftigt. Norge har även kraftigt ökat sina investeringar i Finland procentuellt sett, dock från en väldigt låg nivå. De norska investeringarna i Sverige är mer än dubbelt så höga som investeringarna i Danmark. År 2016 var de norska direktinvesteringarna i utlandet störst i Nederländerna, följt av USA på en andra plats och Sverige på en tredje plats. Norska direktinvesteringar i Sverige görs särskilt inom företagstjänster, telekommunikation, IT och metallproduktion.⁵²

När de norska direktinvesteringarna i Sverige jämförs med de svenska direktinvesteringarna i Norge kan konstateras att de svenska direktinvesteringarna i Norge har ökat kraftigare och år 2016 var det mer direktinvesteringar från Sverige i Norge än tvärtom. I detta bör dock beaktas att den svenska ekonomin är större än den norska ekonomin.

FIGUR 17. NORSKA DIREKTINVESTERINGAR I UTLANDET EFTER LAND 2000–2014
(KÄLLA: SSB.NO)

*Ny definition från och med år 2013

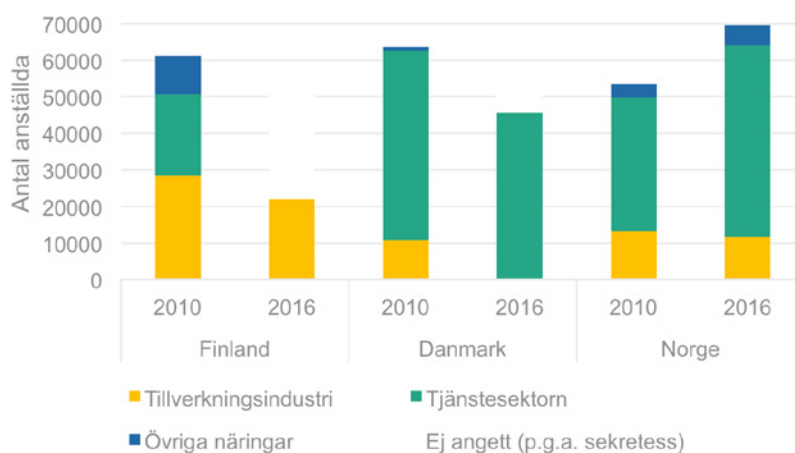
⁵² Ibid.

4.3 Norge äger flest utlandsägda företag i Sverige

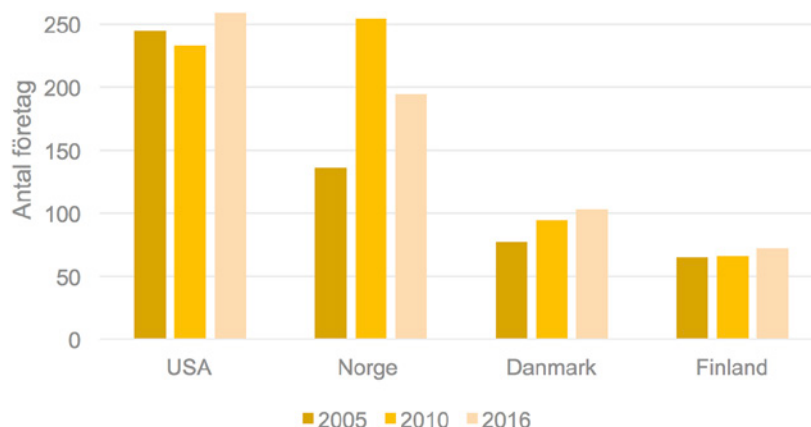
De omfattande norska investeringarna i Sverige syns tydligt på sysselsättningen i norskägda företag i Sverige. Norge är det land som äger flest utlandsägda företag i Sverige (2 186 företag, 69 616 anställda, år 2016), följt av USA och Danmark. Norge var även när den förra rapporten skrevs (2010) det land som hade flest utlandsägda företag i Sverige, men räknat i antal anställda var de andra nordiska länderna större. Sysselsättningen i norskägda företag har ökat kraftigt de senaste tio åren.

FIGUR 18. ANTAL SYSSELSATTA I UTLANDSÄGDA FÖRETAG I SVERIGE EFTER ÄGARLAND ÅR 2010 OCH 2016 (KÄLLA: TILLVÄXTANALYS)

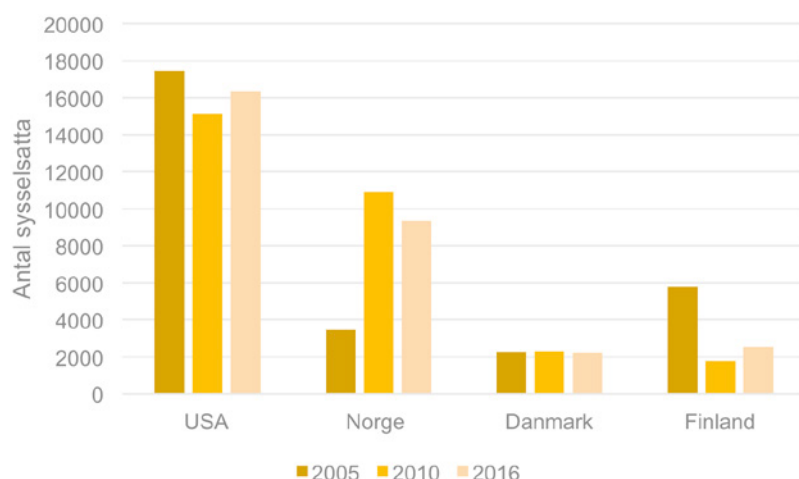
År 2010 var Norge det land som hade flest utlandsägda IT-företag i Sverige. Det norska ägandet har ökat kraftigt i IT-sektorn i Sverige under den senaste tioårsperioden. De senaste åren har dock det norska ägandet minskat något och år 2016 var det USA som stod för det största ägandet. Norskägda IT-företag står dock fortfarande år 2016 för en stor del av IT-sektorn i Sverige, större än både Finland och Danmark sammantaget.

FIGUR 19. ANTAL UTLANDSÄGDA IT-FÖRETAG I SVERIGE EFTER ÄGARLAND, ÅR 2005–2016 (KÄLLA: TILLVÄXTANALYS)

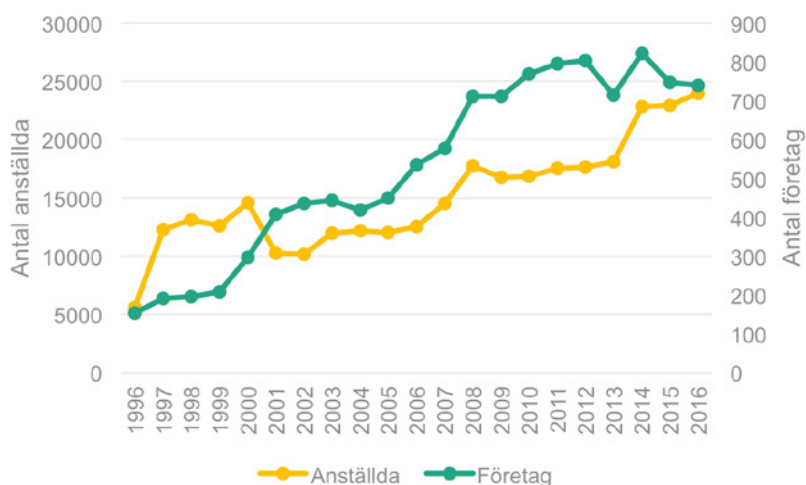
Även sysselsättningen i norskägda företag i svensk IT-sektor har ökat kraftigt. År 2005 var det fler sysselsatta i finskägda företag än norskägda, men år 2016 var sysselsättningen i svensk IT-sektor nästan fyra gånger så hög i norskägda företag som i finskägda.

FIGUR 20. ANTAL SYSSELSATTA I UTLANDSÄGDA IT-FÖRETAG I SVERIGE EFTER ÄGARLAND, ÅR 2005–2016 (KÄLLA: TILLVÄXTANALYS)

Sysselsatta i norskägda företag i Stockholms län har också ökat de senaste tio åren. År 2016 var nästan 24 000 personer sysselsatta i norskägda företag i Stockholms län, vilket motsvarar 34 procent av de sysselsatta i norskägda företag i Sverige. Totalt fanns det 740 norskägda företag i Stockholms län. Den procentuella ökningen av antalet sysselsatta i norskägda företag har ökat mer i Stockholms län än i riket från år 2010 – 42 procents ökning i länet och 30 procent i Sverige.

FIGUR 21. ANTAL SYSSELSATTA I NORSKÄGDA FÖRETAG I STOCKHOLMS LÄN ÅR 1996–2016 (KÄLLA: TILLVÄXTANALYS)

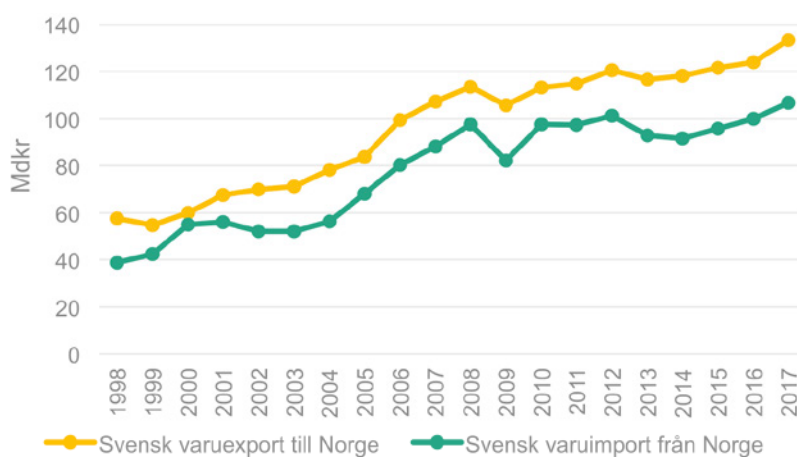
År 2016 fanns det 740 norskägda företag i Stockholms län som skapade nästan 24 000 jobbtillfällen i länet.

4.4 Svensk tjänsteexport går i huvudsak till Norge

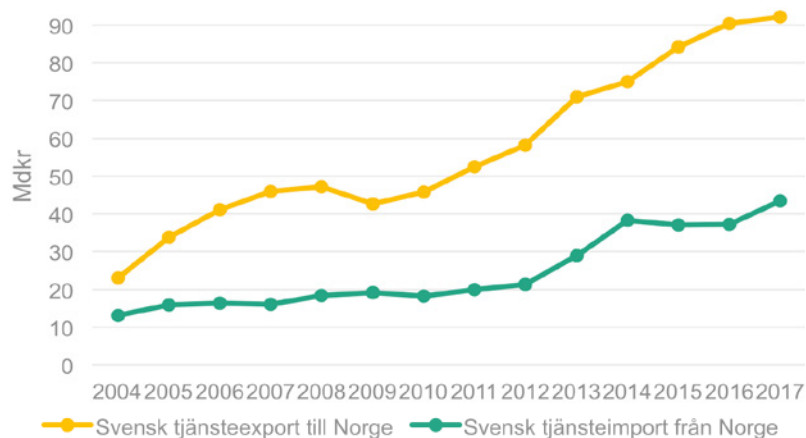
Även när handel mellan länderna studeras går det att se en stark tillväxt i Sveriges och Norges relationer. Den svenska varuexporten till Norge har ökat med 24 procent på tio år. Norges varuexport till Sverige har under samma period ökat med 21 procent. Norge är efter Tyskland det land som Sverige har störst varuexport till. Vad gäller varuimport kommer Norge på en tredje plats efter Tyskland och Nederländerna. År 2017 importerade Norge mest från Sverige följt av Tyskland. Norges varuexport är däremot störst till Storbritannien följt av Tyskland, Nederländerna och slutligen Sverige på en fjärde plats.

FIGUR 22. VARUEXPORT/IMPORT TILL OCH FRÅN NORGE I MILJARDER SEK, ÅR 1998–2017 (KÄLLA: SCB.SE)

Tjänsteexporten från Sverige till Norge har fördubblats under perioden 2007–2017. Även tjänsteexporten från Norge till Sverige har mer än fördubblats under samma period. År 2017 var varuexporten från Sverige till Norge 25 procent högre än i motsatt riktning. För tjänsteexporten var skillnaden ännu större – exporten från Sverige till Norge var år 2017 mer än dubbelt så stor som tjänsteexporten från Norge till Sverige. Sveriges tjänsteexport går i huvudsak till Norge. Vad gäller svensk tjänsteimport så kommer Norge på en fjärde plats efter USA, Tyskland och Danmark.

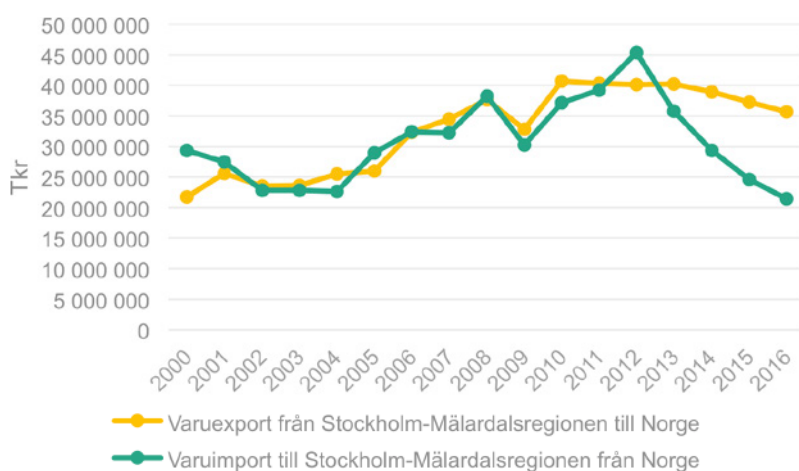
FIGUR 23. TJÄNSTEEXPORT/IMPORT TILL OCH FRÅN NORGE I MILJARDER SEK, ÅR 2004–2017 (KÄLLA: SCB.SE)

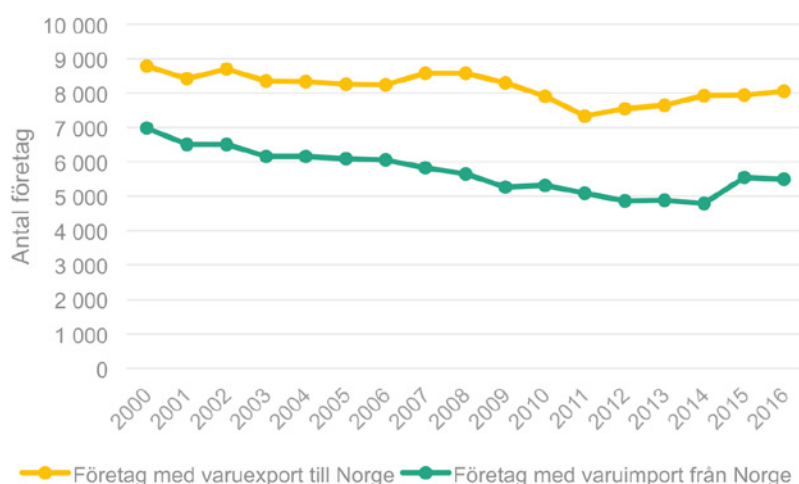
Varuexporten från Stockholm-Mälardalsregionen till Norge har ökat något de senaste tio åren, medan importen har minskat. Stockholm-Mälardalsregionens andel av den svenska varuexporten till Norge har minskat något, från att ha varit 36 procent av Sveriges export år 2010 till 29 procent år 2016. Stockholm-Mälardalsregionens andel av den svenska varuimporten från Norge har varit väldigt hög, 45 procent år 2012, till att ha minskat till 22 procent år 2016.⁵³ Att varuimporten minskat beror dock inte på att antalet företag med import från Norge har minskat i regionen nämnvärt, vilket visas i Figur 25.

Då Stockholm-Mälardalsregionens näringsliv i huvudsak består av en stor tjänstesektor skulle tjänstehandel varit mer intressant att studera, men regionsindeldad statistik saknas för handel med tjänster.

FIGUR 24. VARUEXPORT/IMPORT I STOCKHOLM-MÄLARDALSREGIONEN TILL OCH FRÅN NORGE I TKR SEK, ÅR 2000–2016 (KÄLLA: SCB)

FIGUR 25. FÖRETAG MED VARUEXPORT/IMPORT I STOCKHOLM-MÄLARDALSREGIONEN TILL OCH FRÅN NORGE, ÅR 2000–2016 (KÄLLA: SCB)

Den svenska varu-
exporten till Norge
har ökat med

24
procent

på tio år. (2007-2017)

⁵³ Utrikeshandelsstatistik är, i de fall företaget har fler än ett arbetsställe, svår att placera regionalt. För att geografiskt placera företaget används den juridiska enhetens huvudsakliga arbetsställe ur SCB:s företagsdatabas. Exempelvis kan export eller import komma från en del av ett företag men registreras på dess huvudkontor beläget någon annanstans.

Drivkrafterna bakom utrikeshandel kan vara många. En vanlig modell för att förklara handeln är ”gravitationsmodellen”. I detta sammanhang innebär det att storleken på handeln mellan två länder förväntas samvariera med storleken på ländernas BNP och avståndet mellan länderna. Ju större ekonomi och ju kortare avstånd, desto mer handel. Relationen till BNP antas vara linjär medan relationen till avståndet antas vara exponentiell, vilket betyder att ju längre avstånden mellan länderna blir desto större betydelse får avståndet för handeln länderna emellan. Förklaringsmodellen för handeln blir således enligt följande: Handelsutbyte = $BNP/Avstånd^2$.⁵⁴

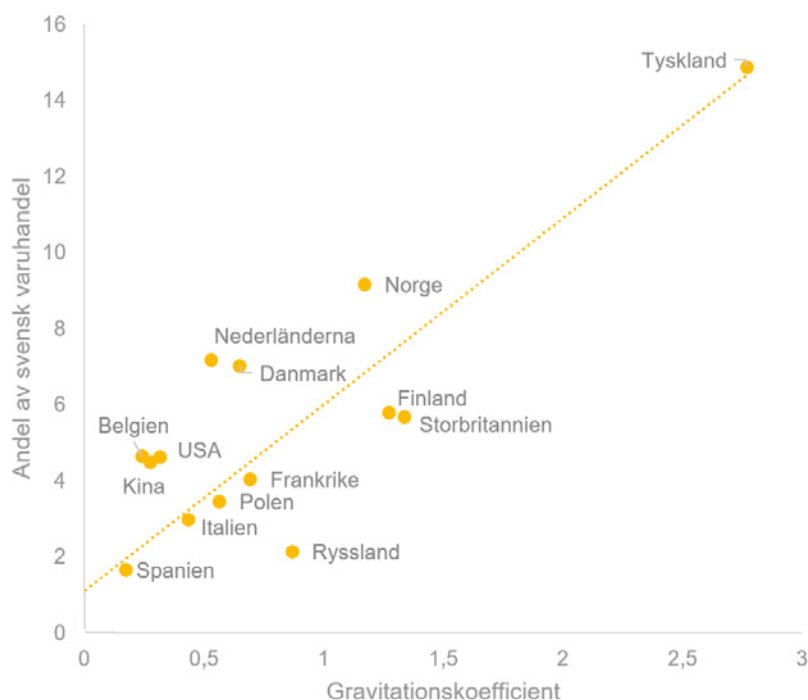
Denna modell är dock inte perfekt och det finns mycket annat som påverkar omfattningen av länders utrikeshandel. Hur mycket länderna liknar varandra vad gäller bland annat språk, kultur och näringslivsstruktur är också av stor betydelse. Att beräkna avstånd mellan länder är inte heller okomplicerat eftersom avstånden varierar mellan olika landsdelar. Avståndet är dock mycket relevant för bland annat transportkostnader och förutsättningar för utbyten.

I Figur 26 visas gravitationsmodellen applicerad på svensk utrikeshandel med varor. Figuren visar att varuhandeln (svensk import och export sammanräknad) är större med länder såsom Norge, Nederländerna och Danmark än vad gravitationsmodellen förutspår. Den är däremot lägre än förväntat till länder såsom Finland, Storbritannien, Ryssland och Frankrike. Hur förhållandena ser ut varierar något mellan åren. Överlag finns dock ett relativt tydligt mönster mellan varuhandel och ländernas närhet och ekonomiska storlek.

I Figur 27 visas gravitationsmodellen applicerad på norsk utrikeshandel med varor (norsk import och export sammanräknad). Även här visas handeln vara något större med Sverige än vad gravitationsmodellen förutspår, men marginellt. Varuhandeln är även något större än förväntat, enligt modellen, med länder såsom Nederländerna, USA och Kina. Överlag finns även här ett relativt tydligt mönster mellan varuhandel och ländernas närhet och ekonomiska storlek.

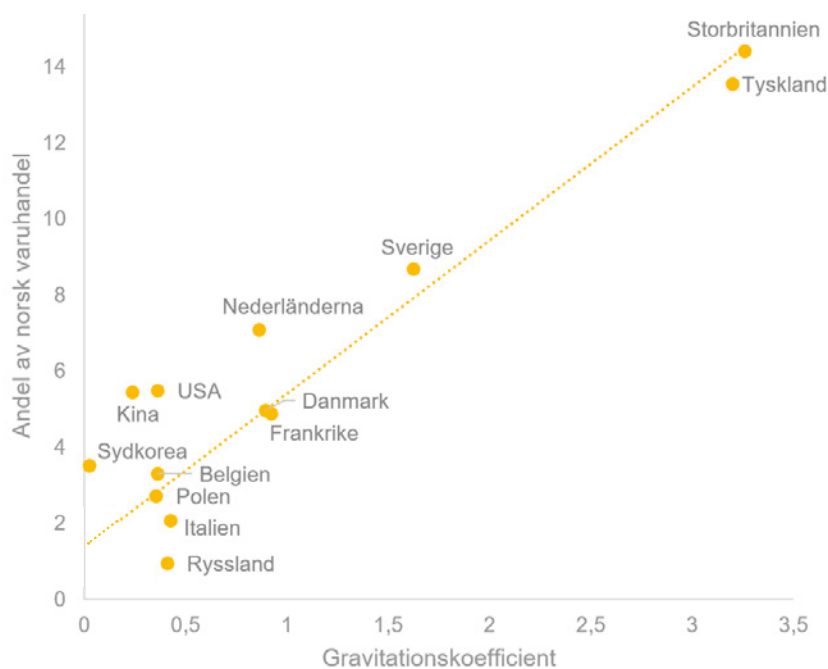
⁵⁴ Stockholmsregionens internationella relationer och utbyte, Tillväxt- och regionplaneförvaltningen Stockholms läns landsting (2016)

FIGUR 26. GRAVIATIONSMODELLEN TILLÄMPAD PÅ SVENSK VARUEXPORT/IMPORT ÅR 2017 (KÄLLA: SCB, VÄRLDSBANKEN SAMT BERÄKNINGAR AV SWECO)

**Ju större ekonomi
och ju kortare
avstånd, desto mer
handel.**

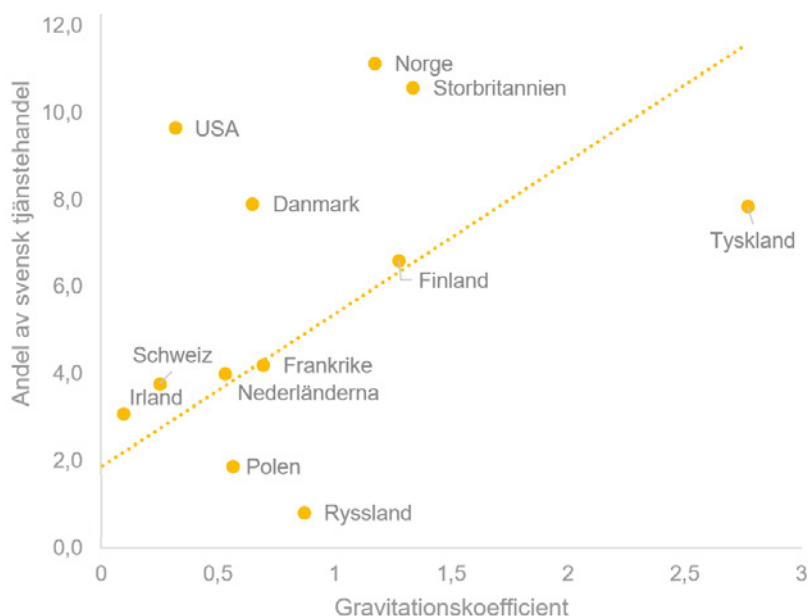
FIGUR 27. GRAVIATIONSMODELLEN TILLÄMPAD PÅ NORSK VARUEXPORT/IMPORT ÅR 2017 (KÄLLA: SSB, VÄRLDSBANKEN SAMT BERÄKNINGAR AV SWECO)

Omfattningen av utrikeshandel med tjänster förklaras antagligen i högre grad av faktorer som språk, kultur och näringslivsstruktur - snarare än närhet och ekonomiernas storlek.

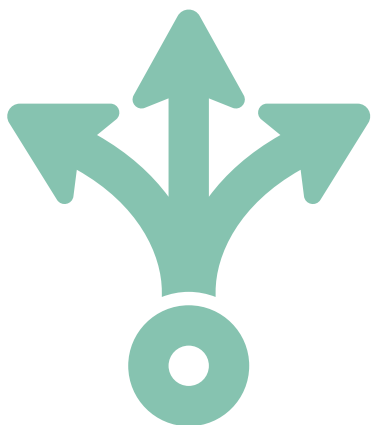
Sambanden mellan gravitationskoefficienten och utrikeshandel med tjänster visar dock inte alls på samma tydliga samband. I detta fall överskattar modellen exempelvis handeln med Tyskland medan handeln underskattas för engelsktalande länder såsom USA och Storbritannien och länder med liknande språk såsom Norge och Danmark. Framförallt underskattar modellen tjänstehandeln mellan Norge och Sverige. Globaliseringen och digitaliseringen skapar helt andra förutsättningar för utrikeshandel med tjänster. Drivkrafterna bakom utrikeshandel med tjänster förklaras antagligen i högre grad av faktorer som språk, kultur och näringslivsstruktur – snarare än närhet och ekonomiernas storlek.

FIGUR 28. GRAVIATIONSMODELLEN TILLÄMPAD PÅ SVENSK TJÄNSTEEXPORT/IMPORT ÅR 2017 (KÄLLA: SCB, VÄRLDSBANKEN SAMT BERÄKNINGAR AV SWECO)

5. Analys och slutsatser

I detta kapitel ges en sammanfattade analys baserad på den statistik som sammanställts i kapitel 3 och 4 samt svaren från intervjupersonerna (se bilaga). Här bör inledningsvis nämnas att det föreligger vissa svårigheter i att dra långtgående slutsatser baserat på den tillgängliga statistiken om interregionala relationer. Det finns till exempel inga siffror på den mellanregionala handeln. Till skillnad från tiden för föregående studie finns det idag statistik över tjänstehandel mellan länder, men denna statistik är inte nedbrytbar på regional nivå. Därför blir mycket av den statistiska kartläggningen en beskrivning av relationerna mellan Sverige och Norge snarare än Stockholm och Oslo.

Det finns tydliga trender i statistiken som indikerar att utbytet mellan Stockholm och Oslo är stort och ökande, samtidigt finns stor potential i att intensifiera relationen.

Trots svårigheterna har det i studiens föreliggande analysdel varit möjligt att dra slutsatser genom att väga samman olika statistiska uppgifter och svar från genomförda intervjuer. Det finns tydliga trender i statistiken som indikerar att utbytena mellan Stockholm-Mälarenregionen och Osloregionen är stora och ökande, samtidigt som det finns stor potential i att intensifiera relationen.

5.1 Starka ekonomier med hög kunskapsintensitet

Statistik över Bruttonationalprodukten (BNP) från år 2016 visar att de nordiska ländernas ekonomier (Sverige, Norge, Danmark, Finland och Island) tillsammans utgör världens 11:e största ekonomi i ett jämförande perspektiv. Denna bild understryks av flera av intervjupersonerna, som betonar de nordiska ländernas gemensamma konkurrenskraft och framhåller att det krävs mer samarbete för att dra nytta av varandras styrkor. Potentialen i att samarbeta finns både inom näringsliv, forskning och inom politiken – på såväl lokal och regional som nationell nivå.

Storstadsregionerna Oslo och Stockholm står för en allt större andel av ländernas befolkning och ekonomi. Detta är till viss del en följd av större trender såsom urbanisering och regionförstoring. Dessa megatrender, tillsammans med strukturomvandlingen från varuproducerande ekonomier till tjänsteekonomier, innebär att Stockholm-Mälarenregionen och Osloregionen, med sina kunskapsintensiva näringsliv, blir allt viktigare tillväxtmotorer i respektive land. Huvudstadsregionernas attraktivitet för både människor och företag tar sig även uttryck i att de nordiska huvudstadsregionerna placerar sig högt i internationella rankingar över livskvalitet och innovation.

Budskapet i intervjuerna är att Stockholms- och Osloregionen har mer att vinna på att samarbeta än att konkurrera.

Andelen som arbetar inom kunskapsintensiva tjänster i Stockholms län och Oslo och Akershus ligger på internationellt sett höga nivåer. I synnerhet utmärker sig de kunskapsintensiva högteknologiska tjänsterna i regionerna med hög sysselsättning inom bland annat informations- och kommunikationsteknologi samt forskning och utveckling. Däremot har Stockholms län en större andel sysselsatta inom övriga kunskapsintensiva företagstjänster, såsom verksamhet inom juridik, ekonomi, vetenskap och teknik.

IT-sektorn, som länge varit och fortsatt är en stark tillväxtbransch, är stor i både Oslo och Stockholm. Storstadsregionerna hamnar även högt i internationella rankingar över IT-mognad. Utbytena mellan länderna har ökat kraftigt inom just IT, vilket bland annat tar sig uttryck i att norska företag äger en stor andel av de utlandsägda företagen i Sverige. IT-sektorns utveckling och storlek är svår att kartlägga i näringslivsstatistiken, då digitaliseringen blir en allt större och viktigare del inom samtliga branscher, men dess betydelse lyfts i de genomförda intervjuerna.

Även om andelen sysselsatta inom industrin är mindre i storstadsregionerna än i respektive land, så är den ändå betydande räknat i antal sysselsatta. Skillnaderna regionerna emellan är ungefär samma som mellan länderna som helhet, med något större tyngdpunkt på tjänster relaterade till oljeindustrin i Oslo och Akershus och större tyngdpunkt på tillverkning i Stockholms län. Till detta ska läggas att tillverkningsindustrin i storstadsregionerna i högre grad utgörs av högteknologisk tillverkning.

Investeringarna i respektive land speglar i hög grad ländernas näringslivsstruktur. Den svenska investeringsvolymen fördubblades i Norge under perioden 2004–2014, samtidigt som de norska direktinvesteringarna i Sverige tredubblades under samma period. De svenska direktinvesteringarna i Norge sker i synnerhet inom olja och gas, företagstjänster, IT samt i den finansiella sektorn. Norska direktinvesteringar i Sverige sker särskilt inom företagstjänster, telekommunikation, IT och metallproduktion.

Det är inte enbart en stor andel av ländernas ekonomi och tillväxt som är koncentrerad i storstadsregionerna – även en stor andel av ländernas forskning och utveckling sker i Stockholm-Mälarenregionen och Osloregionen. Detta visas tydligt i bland annat statistiken för utgifter på forskning och utveckling. Många topprankade universitet i Europa ligger även i Norden, särskilt i de nordiska huvudstadsregionerna.

Intervjupersonerna bekräftar bilden av att de nordiska länderna sammantaget har ett starkt näringsliv, särskilt inom högteknologiska och kunskapsintensiva tjänster, med många framstående universitet. Det beskrivs vidare finnas en stor potential i ökade samarbeten för att ytterligare stärka de nordiska länderna – och i synnerhet de nordiska huvudstädernas – internationella konkurrens- och attraktionskraft.

Den samlade bilden av såväl statistik som intervjuer säger att ökade samarbeten är nödvändiga för att stärka den gemensamma attraktionskraften. Intervjupersonerna beskriver att Sverige i hög grad riktar fokus ut mot EU och kontinenten (sydöst) medan Norge har mycket av sitt fokus mot väst. De nordiska länderna och städerna upplevs ofta leta partners och samarbeten på längre avstånd internationellt, trots att de bästa samarbetena ofta finns i närheten inom Norden. Exempelvis beskrivs Norden behöva stärka sina relationer för att kunna ta en starkare politisk och ekonomisk position i Europa och EU.

Det sammantagna budskapet i intervjuerna är att regionerna och länderna har mer att vinna på att samarbeta än att konkurrera. Många av ländernas och regionernas styrkor är samma inom både forskning och näringsliv. Däremot anses huvudstadsregionerna i sin respektive storlek ibland för små i ett internationellt perspektiv för att kunna vara i den yttersta framkanten inom varje område. Därför finns det goda skäl till att specialisera sig inom olika områden, då det exempelvis är svårt för universiteten att ha den yttersta spetskompetensen inom alla ämnen. Exempel på områden som skulle vinna på mer samarbeten är inom mer specialiserad sjukvård, strukturerade data och Big Data, grön innovation och startup-miljöer, men även mer politiska samarbeten och erfarenhetsutbyten med avseende på gemensamma utmaningar såsom sociala ojämlikheter och segregation.

Slutsatser:

- Stockholm-Mälarenregionen och Osloregionen blir, till följd av urbaniseringen och näringslivets strukturomvandling, allt viktigare tillväxtmotorer i respektive land
- Ökade samarbeten inom åtskilliga områden är nödvändiga för att stärka den gemensamma attraktionskraften
- Regionerna behöver även stärka specialiseringen inom olika fokusområden, dels inom näringslivet men främst inom forskningen, för att tillsammans kunna vara konkurrenskraftiga internationellt.

5.2 Omfattande handelsrelationer

Redan i den förra rapporten från år 2010 som kartlagde kontaktintensiteten mellan huvudstadsregionerna kunde det konstateras att handelsutbytena mellan länderna var mycket omfattande. Sedan förra rapporten publicerades har handeln mellan länderna fortsatt att öka. Statistiken på varuhandel på regional nivå är begränsad och förknippad med viss osäkerhet, men visar dock på en något minskad varuhandel mellan Norge och Sverige de senaste åren. Huvudstadsregionernas näringsliv har dock sin tyngdpunkt i de kunskapsintensiva tjänsterna. Det finns ingen regional statistik för tjänstehandeln, men statistiken visar dock på en betydande handel mellan länderna – vilket även har ökat väldigt kraftigt de senaste tio åren.

De kulturella och språkliga likheterna mellan Sverige och Norge är en stor fördel för smidiga och värdeskapande tjänstehandelsrelationer.

Denna bild stärks av statistiken med avseende på direktinvesteringarna i respektive land, som påvisar omfattande investeringar inom bland annat IT och företagstjänster, samtidigt som sysselsättningen kraftigt ökat i norskägda företag i Stockholms län. Med tanke på storstadsregionernas stora och växande andel av ländernas ekonomier, med tyngdpunkt på just kunskapsintensiva tjänster, så är det rimligt att anta att en stor del av den växande tjänstehandeln mellan länderna sker mellan Stockholm-Mälardalen och Osloregionen.

Att den svenska tjänsteexporten till Norge är betydligt större än den norska tjänsteexporten till Sverige kan möjligtvis delvis förklaras av att strukturomvandlingen av den svenska ekonomin, från varuproducerande ekonomi till tjänsteekonomi, kommit längre än vad den gjort i Norge. Statistiken tyder på att de kunskapsintensiva företagstjänsterna är mer koncentrerade i Stockholms län än i Oslo och Akershus räknat i andel (och antalet) av de sysselsatta. Samtidigt sker motsvarande strukturomvandling även i Norge och behoven växer av kunskapsintensiv arbetskraft inom olika företagstjänster. Dynamiken i tjänstehandeln skiljer sig en del från varuhandeln och kan i lägre grad förklaras av geografisk närhet och ekonomiernas storlek.

Digitalisering och globalisering underlättar även möjligheten att exportera och importera tjänster, samtidigt som konkurrensen ökar mellan regioner i världen. De kulturella och språkliga likheterna mellan Sverige och Norge är antagligen en stor fördel för smidiga och värdeskapande tjänstehandelsrelationer, samtidigt som dessa relationer i sin tur bidrar till en ökad gemensam konkurrenskraft i den globala ekonomin.

Intervjuerna bekräftar att handelsrelationerna är omfattande och att det finns fortsatt stor potential för ökade relationer. Här nämns bland annat områden såsom Medtech och Fintech.

Slutsatser:

- Handeln mellan länderna är omfattande och har ökat starkt, och såväl statistik som intervjuer pekar på att en stor andel av den starkt växande tjänstehandeln sker mellan just Stockholm-Mälardalen och Osloregionen.
- Regionerna har potential att i betydligt högre grad än idag stärka varandras konkurrenskraft genom såväl investeringar i respektive region som genom ökad varu- och tjänstehandel.

5.3 Ökat resande och betydelsen av stärkt tillgänglighet

Liksom handel och investeringar ökar mellan huvudstadsregionerna, så ökar även resandet regionerna emellan. Resandet var redan väldigt omfattande när förra motsvarande rapport, presenterades år 2010. Sedan dess har resandet fortsatt att öka i hög takt. Flygpassagerartrafiken är omfattande mellan Stockholm och Oslo och har ökat kraftigt. Även antalet hotellövernattningar inom varje land visar på den omfattande kontaktintensiteten. Svenskar är klart dominerande bland de nordiska ländernas befolkning vad gäller övernattningar i Oslo och Akershus. Det är inte fullt ut samma dominans av övernattningar från norrmän i Stockholms län, men även i Sverige är Norge den vanligaste nordiska nationaliteten bland gästnätterna.

Utbytena och resandet mellan huvudstadsregionerna hade kunnat vara än mer omfattande om tillgängligheten hade varit bättre mellan länderna. Såväl tågförbindelser som vägnät mellan Stockholm och Oslo är bristfälliga, vilket framgår av flera studier och befintliga planer för transportsystemet. I bland annat en av Trafikverkets studier bedöms att möjligheterna för utveckling på sträckan Oslo-Stockholm i huvudsak finns för järnvägen, med ett långsiktigt mål på 3 timmars restid mellan Stockholm och Oslo. Den svenska och norska regeringen har även under våren 2018 föreslagit att den befintliga stomnätsskorridoren inom TEN-T "Skandinavien-Medelhavet" ska förlängas till Oslo. Längs korridoren Oslo-Stockholm finns bland annat en stor andel av Sveriges och Norges befolkning, näringsliv och högre lärosäten.

Handel, investeringar och resandet ökar mellan regionerna – och samtidigt visar studier på stor potential i förbättrad tillgänglighet på järnvägen. Denna bild bekräftas även genom intervjuerna. Det beskrivs finnas underlag för bättre tågförbindelser, vilket även hade varit mer hållbart. Förbättrad tillgänglighet och effektivare transporter på järnvägen beskrivs som viktigt för rekrytering av spetskompetenser, ökad handel och godstransporter, ökad produktivitet samt för arbetspendling. I detta sammanhang nämns exempelvis att de geografiska avstånden mellan universiteten är stora i Norden jämfört med på kontinenten, vilket gör att effektiv kommunikation – framför allt med tåg – underlättar för att attrahera forskare och studenter. Förbättrad järnvägsförbindelse skulle, förutom kortare restider, även kunna skapa en större upplevd närhet mellan regionerna och länderna. Tillgänglighet, särskilt med järnväg, är något som står på agendan på lokal, regional och nationell nivå – med förhoppning om och påtryckningar på att sträckan framöver även ska prioriteras av EU.

Slutsatser:

- Resandet mellan huvudstadsregionerna är omfattande och har ökat kraftigt det senaste decenniet – i synnerhet mellan Stockholm och Oslo.
- Det finns stor potential i att stärka tågförbindelsen mellan regionerna, vilket skulle kunna öka förutsättningarna för rekrytering av spetskompetenser, ökad handel och godstransporter, ökad produktivitet, arbetspendling samt bättre miljö och klimat.

5.4 Ett samarbete med stor potential

Intervjuerna har bekräftat och fördjupat mycket av det som framkommit i de statistiska kartläggningarna. På vissa områden, där statistik av ibland naturliga skäl inte finns tillgängligt, ger intervjupersonerna några ytterligare perspektiv på kontaktintensiteten och relationerna mellan Stockholm och Oslo, men även mellan Sverige och Norge. Exempelvis beskrivs kunskapen om respektive lands kultur och näringsliv som bristfällig och då framförallt svenskers kunskap om Norge. Det upplevs vara en bristande kännedom om norskägda företags stora närvaro i Sverige. Kulturområdet lyfts även som viktigt för att skapa en större närhet mellan länderna.

Avgörande för relationerna mellan städerna/regionerna är att det finns en gemensam agenda att samarbeta kring, som omfattar flera samarbetsområden och gemensamma projekt, vilket ofta beror på politiska beslut. Till detta tillkommer god tillgänglighet och enkla regelverk som underlättar handel och transporter mellan regionerna.

Möjligheten att finansiera gemensamma forskningsprojekt mellan länderna och regionerna framhävs i intervjuerna. Det beskrivs finnas potential inom flera områden att bedriva gemensam forskning, exempelvis inom klinisk prövning och antibiotikaresistens, men många menar att det är svårt att få riktade bidrag och investeringar för att bedriva gränsöverskridande forskningsprojekt inom Norden. Slutligen lyfter intervjupersonerna vikten av att Norden betraktas som en helhet. Detta avser bland annat gemensam marknadsföring internationellt för att locka viktiga investeringar till Norden, men även fokus och arbetsdelning inom forskning och sjukvård, gemensamma eller liknande datasystem för att kunna vara i framkant inom digitalisering och forskning, och inte minst behoven av gemensam och förbättrad infrastruktur. Relationen mellan huvudstadsregionerna anses vara underutnyttjad, samtidigt som alla är ense om att det finns stor potential i ökade samarbeten.

Slutsatser:

- Det behövs bättre möjligheter att söka finansiering för gemensamma forskningsprojekt inom Norden.
- Norden behöver betraktas som en helhet, vilket bland annat avser gemensam marknadsföring internationellt för att locka strategiska investeringar och etableringar till Norden.

6. Utvecklingspotentialer

Stockholm-Mälardalenregionen och Osloregionen har sedan år 2010 haft en fortsatt stark utveckling. Huvudstadsregionerna påverkas i hög grad av de större trenderna i världen. Urbaniseringen och regionförstoringen medför att regionerna växer kraftigt, både ekonomiskt och befolkningsmässigt. Omställningen från varuproducerande industriella ekonomier, med starka kopplingar till oljeindustrin i Norge, till mer kunskapsintensiva tjänsteekonomier medför att storstadsregionernas roll och drivkraft i ländernas ekonomier blivit allt viktigare. Det sker mycket investeringar och handel, särskilt tjänstehandel, mellan Norge och Sverige och både handeln och investeringarna har ökat kraftigt. En stor del av utbytena sker dessutom mellan huvudstadsregionerna – exempelvis syns detta i det stora och växande resandet mellan regionerna och att sysselsättningen i norskägda företag växer i Stockholm.

Till följd av globaliseringen och digitaliseringen ökar både utbytet och konkurrensen mellan världens länder och regioner, vilket innebär att det finns stor potential för samarbeten mellan de nordiska länderna och huvudstadsregionerna för att kunna vara än mer konkurrenskraftiga internationellt. De nordiska länderna beskrivs som små framgångsrika ekonomier, av de personer som intervjuats, men att länderna tillsammans har en större konkurrens- och attraktionskraft. Genom att stärka relationerna skulle länderna också kunna ta en större ekonomisk och politisk position i EU och Europa.

När den förra studien om relationerna mellan Stockholm och Oslo togs fram år 2010 kunde de regionala samarbetsorganens viktigaste bidrag summeras till tre huvudsakliga målsättningar, vilka var att (1) bygga ut infrastrukturen, (2) förbättra lokaliseringsfaktorer för kunskapsintensiva företag och slutligen (3) att attrahera befolkning och främja städernas tillväxt. Dessa rekommendationer kvarstår i allra högsta grad idag, 8 år senare – eftersom de förändringar som de båda regionerna behöver är strukturella och tar lång tid att genomföra.

Trots att det redan sker ett stort och växande utbyte mellan Stockholm-Mälardalenregionen och Osloregionen finns det fortfarande stor potential för ökade utbyten. Några områden som även i 2018 års analys framkommer som viktiga rekommendationer för att realisera utvecklingspotentialen är:

Stärkt tillgänglighet

Intervjuer, statistik och andra studier visar på att det finns en tydlig potential i förbättrad tillgänglighet – i synnerhet vad gäller järnvägsförbindelser. Den nuvarande förbindelsen mellan Oslo och Stockholm är bristfällig ur kapacitetssynpunkt och har alltför långa restider. Utbytet mellan regionerna är redan idag högt och stärkt tillgänglighet mellan regionerna med tåg skulle innebära mer hållbara och effektiva transporter. Stärkt tillgänglighet har även stor betydelse för ökad handel, arbetspendling, produktivitet samt i rekrytering av spetskompetenser.

De geografiska avstånden är långa mellan de nordiska storstadsregionerna jämfört med hur det är på kontinenten och för att stärka den gemensamma attraktionskraften krävs uppgraderad transportinfrastruktur. Starkare kopplingar mellan Stockholm och Oslo skulle öka både den faktiska och den upplevda närheten mellan regionerna, vilket är en grundläggande förutsättning för att Stockholm-Mälarsregionen och Osloregionen tillsammans ska kunna växa som internationellt attraktiva storstadsregioner.

Ökade samarbeten

Potentialen i att samarbeta mer, snarare än att konkurrera, är stor. Regionerna utmärker sig med starka kunskapsintensiva och högteknologiska näringsliv, stark innovationskraft och framstående universitet. Däremot är regionerna ibland var för sig för små för att vara i framkant inom många viktiga områden. Huvudstadsregionernas lärosäten skulle genom bättre profilering tillsammans kunna vara mer attraktiva internationellt. Inom sjukvården är viss typ av vård mycket kostsam och i framtiden kan det vara viktigt att kraftsamla viss vård och forskning till vissa platser, detta för att kunna erbjuda sjukvård i världsklass.

Huvudstadsregionerna Oslo och Stockholm har många likheter, både vad gäller styrkor och utmaningar. Exempel på viktiga områden där det finns möjlighet att stärka den gemensamma konkurrenskraften genom samarbeten, särskilt på politisk nivå, är inom innovation och startup-miljöer samt smarta städer.

Det finns även potential i att marknadsföra regionerna mer gemensamt för att öka chanserna att viktiga investeringar och strategiska etableringar hamnar i Norden snarare än att konkurrera om lokalisering till antingen Oslo eller Stockholm. För att denna gemensamma attraktionskraft ska kunna realiseras krävs dock (jfr ovan) att tillgängligheten regionerna emellan stärks markant.

Potentialen i att samarbeta mer är stor. Huvudstadsregionernas lärosäten skulle till exempel genom bättre profilering tillsammans kunna vara mer attraktiva internationellt.

Bilaga – Intervjustudien

I intervjuerna lyfts betydelsen av relationerna mellan Sverige och Norge, särskilt mellan huvudstadsregionerna Stockholm och Oslo. Relationen anses vara underutnyttjad: att det finns stor potential i ökade samarbeten är alltså ense om. Bättre samarbeten i Norden som helhet beskrivs även som viktigt. De nordiska länderna framställs som små framgångsrika ekonomier, men att länderna tillsammans har stor konkurrenskraft. Därför anses länderna behöva stärka sina relationer för att kunna ta en större och viktigare ekonomisk och politisk position i EU och Europa. Huvudstadsregionerna är starka inom forskning och högteknologiska tjänster och regionerna anses ha mer att vinna av samarbeten snarare än konkurrens. Regionerna behöver i högre grad profilera och specialisera sig på olika områden, både inom forskning och näringsliv, eftersom regionerna var för sig anses vara för små för att vara i framkant inom varje enskilt område.

Förbättrad tillgänglighet mellan regionerna (i synnerhet med tåg) och förenklade regelverk beskrivs som viktiga åtgärder för att öka nyttan och värdeskapandet i relationerna. Finansiering av gemensamma forskningsprojekt samt bättre och starkare nätverk och politiska relationer beskrivs som viktigt för att huvudstadsregionerna och länderna ska kunna dra nytta av sin gemensamma konkurrenskraft internationellt. Stockholm och Oslo har många liknande styrkor och utmaningar och tillsammans kan regionerna komplettera varandra, dra lärdom av varandra och hitta lösningar för att kunna bli mer livskraftiga och hållbara städer/regioner.

Genomförda intervjuer

Ett komplement för att beskriva relationen mellan Stockholm och Oslo är genomförandet av intervjuer med representanter från universitet, näringsliv och politik. Följande personer har intervjuats för att få en bredare och djupare beskrivning av kontaktintensiteten mellan regionerna. Totalt har tio intervjuer genomförts:

- Anna-Karin Larsdotter, Transportchef, ABB
- Björn Rosengren, Styrelseordförande, Norsk-Svenska Handelskammaren Stockholm
- Irene Svenonius (M), Finanslandstingsråd, Stockholms läns landsting
- Jan Gulliksen, Professor och Vice president för digitalisering, Kungliga Tekniska Högskolan (KTH)
- Jan Valeskog (S), Stadsbyggnadsborgarråd, Stockholms stad

- Kai Eide, Styrelseordförande, Norsk-Svenska Handelskammaren Oslo
- Maria Rankka, VD, Stockholms Handelskammare
- Ole Petter Ottersen, Rektor, Karolinska Institutet
- Ragnhild Solheim, Forskningsdirektör, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU)
- Tor Henrik Andersen, Byrådssekreterare för Raymond Johansen (Byråledare Oslo kommun)

Följande frågor har använts som stöd i intervjuerna:

- Hur ser ert utbyte ut mellan Stockholm-Mälarenregionen och Osloregionen (Sverige Norge)?
- Inom vilka områden är utbytena som störst?
- Hur har utbytet/relationerna förändrats över tid? Vad beror det på?
- Hur ser ni på den framtida relationen?
- Vilka är utmaningarna och möjligheterna för ett utökat utbyte/förstärkt relation?
- Inom vilka områden ser ni att det finns potential/värde för ökat samspel?
- Vilka insatser/åtgärder anser ni vara viktiga för ökad kontaktintensitet?
- Vad skulle kunna påverka samspelet/relationen negativt?
- Hur prioriterat är samspelet mellan just Stockholm-Mälarenregionen och Osloregionen? Finns det andra regioner som är mer prioriterade? Vad beror det på i sådana fall?
- Några övriga reflektioner och synpunkter?

Nedan följer en sammanställning av vad som framkommit i intervjustudien.

Viktig men underutnyttjad relation

Intervjupersonerna är ense om att relationen mellan regionerna Stockholm och Oslo, men även mellan länderna, är viktig för städernas och ländernas konkurrenskraft och välbefinnande. De nordiska länderna framställs sammanlagt ha ett starkt näringsliv, i synnerhet inom högteknologiska och kunskapsintensiva tjänster, med många framstående universitet.

”Det finns mycket större avstånd mellan universiteten i Norden än mellan universiteten på kontinenten. För att Norden ska vara attraktiv för forskare och studenter, måste effektiv kommunikation (bättre tågförbindelser är särskilt viktiga) och starkt samarbete kompensera för geografiskt avstånd.”
//Ole Petter Ottersen, rektor Karolinska Institutet

Utbytena mellan länderna ökar, till exempel sker betydande investeringar från både svenskt och norskt håll i grannlandet och handeln mellan länderna är hög. Trots detta beskrivs intensiteten i relationen mellan Sverige och Norge som långt ifrån vad den borde eller kunde vara. Den senaste tidens utveckling upplevs däremot som positiv, både vad gäller de kulturella utbytena och en allt starkare koppling mellan huvudstädernas näringsliv.

”SVERIGE FÖRSTÅR INTE STORHETEN MED NORGE”

Många av de svenska intervjupersonerna lyfter att Sverige borde rikta blicken mer mot Norge. En förklaring till att Sverige har haft sämre kunskap om Norge än tvärtom beskrivs vara den språkliga förståelsen, då norrmän enligt flera intervjuade förstår svenska bättre än vice versa, något som förklaras av närvaron av svensk tv i Norge. Svensk tv i Norge är även en möjlig delförklaring till att norrmän upplevs ha bättre kännedom om Sverige än vice versa. Svenskar upplevs ha dålig kännedom om närvaron av norska företag i Sverige och Stockholm, trots att företagen till storleken är lika stora eller större än sina konkurrenter på den svenska marknaden. Bristen på kännedom gäller även för välkända företag, då svenskar inte känner till att stora välkända företag är norskägda. Denna bild delas delvis också av de norska intervjupersonerna. Norge är en stor handelspartner med Sverige, men detta anses inte återspeglas i svenskarnas tankegångar kring relationen med Norge.

Ett annat exempel som lyfts i detta sammanhang är filmindustrin, där särskilt den norska filmindustrin inte upplevs som tillräckligt välkänd i Sverige. Samtidigt beskrivs kulturområdet som viktigt för att skapa närhet mellan länderna och regionerna. Utvecklingen anses ha varit positiv på senare år, vilket upplevs som hoppgivande för de framtida relationerna.

Norge beskrivs även av de svenska intervjupersonerna som ett framgångsrikt land på flera andra områden. Lyckade exempel som nämns är hur Norge förvaltar intäkterna från oljeindustrin och hur landet varit framgångsrikt i utvecklingen av fiskenäringen. Det betonas även att det finns fler norska företag i Sverige än tvärtom. Det finns mycket kapital i Norge och stark innovationskraft i Stockholm, vilket storstadsregionerna tillsammans kan dra mer nytta av. Framförallt Sverige bör vara mer öppet för norska initiativ, enligt flera av intervjupersonerna.

FOKUS RIKTAS OFTA MOT EU PÅ BEKOSTNAD AV DE NORDISKA RELATIONERNA

Sverige, och även Danmark och Finland, riktar mycket av sitt fokus mot EU. Det är inte konstigt, men det beskrivs som olyckligt då det anses finnas mycket att hämta i de nordiska samarbetena. Det anses även vara felaktigt att

betrakta Norden och EU som motsatser, då det nordiska samarbetet snarare är en förutsättning för att stärka den nordiska konkurrenskraften i bland annat näringsliv och forskning i ett europeiskt och internationellt sammanhang. De nordiska länderna och städerna är vana att leta partners och samarbeten på längre avstånd internationellt, trots att de bästa samarbetena ofta finns i närheten inom Norden.

Det är dock inte alla som delar bilden av att mycket av fokuset mot EU är på bekostnad av relationerna mellan de nordiska huvudstäderna. Bland annat beskrivs relationen på politisk nivå mellan huvudstäderna som god med ökad kontaktintensitet den senaste tiden. Sammantaget är trots allt bilden, både från svenskt och norskt håll, att ländernas olika förbindelser med EU kan vara en utmaning. Det upplevs fortfarande som att Sverige blickar mer mot EU och kontinenten (sydöst) medan Norge har mycket av sitt fokus mot väst.

Tidigare var det lättare att söka finansiering gemensamt för forskningsprojekt, men kraven för EU-finansiering gör det idag svårare för enbart de nordiska länderna att söka stöd tillsammans. Samtidigt lyfts ökad finansiering från bland annat Nordiska ministerrådet som viktig för att stärka de nordiska samarbetena och ländernas gemensamma konkurrenskraft. Det anses att Norden skulle kunna vara ett internationellt starkt flaggskepp med betydande export inom flera branscher och forskningsområden, däribland Life science och andra högteknologiska tjänster, om samarbetena mellan regionerna förbättrades. Exempelvis fler gemensamma flaggskeppsprojekt inom forskning skulle kunna stärka regionernas internationella konkurrenskraft.

De nordiska länderna behöver agera mer enhetligt utåt i världen för att kunna vara mer framgångsrika. Att ha fokus på andra tillväxtmarknader i världen går att kombinera med ett fokus på relationerna med de nordiska grannländerna.

”Norden, och även NB8 (Nordic-Baltic Eight), behöver stärka sina relationer och ta en starkare gemensam politisk position i Europa och EU. Norden är en stor, och skulle kunna vara en större, ekonomisk och politisk kraft tillsammans.”
//Maria Rankka, vd Stockholms handelskammare

ÖKADE SAMARBETEN PÅ POLITISK NIVÅ

De politiska kontakterna mellan Oslo och Stockholm beskrivs som goda av intervjupersonerna och som ökande. Ökningen av kontaktintensiteten beskrivs bero på två saker: personligt engagemang och att det finns något konkret att samarbeta kring. Intensiteten av relationerna påverkas i hög grad av att de politiska ledarna har goda relationer (personkemi) eller känner varandra sedan tidigare. Avgörande är även att städerna/regionerna har en gemensam agenda att samarbeta kring, vilket beror

på politiska beslut. En bred agenda som omfattar flera samarbetsområden och gemensamma projekt är en fördel. De senaste åren har det varit mycket samarbeten/utväxlingar vad gäller transportområdet, vilket beskrivs som framgångsrikt och visar sig tydligt i bland annat Norges nationella transportplan. Det sker dock samarbeten även på fler fronter, exempelvis inom teknikområdet.

Det mesta utbytet mellan Oslo och Sverige sker med Göteborg. Både politiskt och administrativt. Några exempel på samarbeten som Oslo har med andra städer är Hackney (London), Austin (Texas) och Shanghai vad gäller start-ups och acceleratorer.

Detta synsätt vad gäller internationella samarbeten gäller även Stockholm, där alla städer ses som potentiella samarbetspartners om det finns något konkret att samarbeta kring. För Stockholms del beskrivs ibland Köpenhamn ”mentalt” ligga närmare Stockholm än Oslo, trots att avståndet egentligen är kortare till Oslo och att den språkliga förståelsen är bättre mellan Sverige och Norge.

Regionerna har mycket att vinna i att samarbeta mer

Det finns en del intern konkurrens mellan de nordiska huvudstadsregionerna. Konkurrens är inte nödvändigtvis dåligt, men det finns mycket att vinna i ökat samarbete. Ett exempel som lyfts är utgången i striden om att få den europeiska läkemedelsmyndigheten EMA till Stockholm, där även Köpenhamn var en kandidat. Amsterdam blev det slutgiltiga valet för myndigheten. Här kunde utfallet möjligtvis blivit något annat om de nordiska länderna hade kunnat samlas i ett förslag och samtidigt marknadsföra den nordiska regionens gemensamma styrka och konkurrenskraft på området. Det beskrivs som viktigt att lyfta blicken och se den skandinaviska kontexten.

”Vi behöver tänka bort landsgränserna, då det är viktigt att se den skandinaviska kontexten. Vi har en stark gemensam konkurrenskraft och det viktiga är att investeringar, strategiska etableringar med mera hamnar i Skandinavien snarare än att de måste ligga just i Oslo eller Stockholm.”
//Irene Svenonius, finanslandstingsråd Stockholms län

Intervjupersonerna är i hög grad ense om att det finns flera områden där huvudstadsregionerna skulle vinna på att ha olika fokus i sin specialisering och inom vilka områden man ska ha den absoluta spetskompetensen. Detta gäller bland annat universiteten, då det är svårt att upprätthålla spetskompetens inom alla ämnen. Även inom sjukvården beskrivs den framtida potentialen för ökade samarbeten vara stor.

EXEMPEL: SJUKVÅRDEN

Det beskrivs som viktigt att samarbeta mellan regionerna/länderna, snarare än att konkurrera, för att upprätthålla kompetens och en sjukvård i världsklass. Viss sjukvård kostar mycket och i framtiden kan det vara viktigt att kraftsamla viss vård och forskning till vissa platser. För att få den bästa vården kan det därmed vara nödvändigt att samla kompetens och investeringar för viss typ av vård på utvalda platser och patienter kan behöva resa till ett annat nordiskt land för att få den bästa vården. Mer och större samarbeten mellan regionerna och länderna beskrivs som viktigt för att kunna göra gemensamma prioriteringar kring var mer specialiserad vård ska ligga. Även god tillgänglighet mellan regioner är viktigt i detta sammanhang. Tillsammans kan Skandinavien ha en sjukvård i världsklass, men att vara i framkant blir svårare om länderna anser att varje land ska ha all teknik och kompetens.

EXEMPEL: FORSKNING OCH UTBILDNING

Det upplevs finnas mer synergier än konkurrens mellan universiteten i huvudstäderna, vilket är något regionerna och dess lärosäten kan bli mycket bättre på att nyttja. Ett exempel är inom området klinisk prövning där samarbeten inom Norden, särskilt mellan Stockholm och Oslo, är viktigt för att kunna bedriva bättre forskning. Ett annat exempel är forskning inom antibiotikaresistens, där det också finns mycket att vinna på forskning över region- och landsgränser. Samarbetena mellan lärosätena i Stockholm-Mälardalenregionen och Osloregionen beskrivs även kunna vinna på bättre arbetsfördelning och profilering, där det ibland är bättre att universiteten specialiserar sig på vissa forskningsområden istället för att försöka vara starka på många områden. På så vis kan regionerna med deras lärosäten skapa bättre förutsättningar för nordisk forskning i världsklass.

Samarbetena mellan näringsliv och akademi skulle också kunna bli bättre inom regionerna, men även mellan regioner. Ett exempel är genom att bedriva mer implementeringsforskning⁵⁵.

Det upplevs idag vara tämligen litet utbyte mellan universiteten i regionerna/länderna, baserat på utbytet av norska studenter i Sverige och vice versa. Mer samarbeten mellan universiteten skulle också möjligtvis kunna öka utbyten av studenter som väljer att studera i grannlandet.

Trots att många anser att lärosätena skulle kunna samarbeta mer, lyfts även att det redan idag finns en hel del samarbeten. Exempelvis har Norges miljö- och biovetenskapliga universitet (NMBU) i Oslo samarbeten

inom jordbruk och skogsbruk med gemensamma publikationer med bland annat Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) och Stockholms universitet. Finansiering, men även personliga insatser och (ärvda) relationer, lyfts av många som avgörande för intensiteten i utbyten och samarbeten.

Det finns även andra samarbeten som beskrivs som centrala. Samarbetena mellan Oslo och Göteborg lyfts särskilt fram, bland annat på grund av närhet till starka forskningsmiljöer med goda exempel såsom MedCoast Scandinavia med syfte att stärka och utveckla biomedicinska sektorn inom regionen Göteborg-Oslo (GO). Andra forskningssamarbeten mellan länderna som nämns är exempelvis relationerna mellan Kungliga Tekniska högskolan (KTH) och Norges tekniska och naturvetenskapliga universitet (NTNU) i Trondheim.

EXEMPEL: IT OCH DIGITALISERING

Digitaliseringen lyfts fram som ett intressant område med potential för utvecklat samarbete mellan storstadsregionerna. Länderna och regionerna kan komplettera varandra genom att bland annat arbeta för mer utvecklade, delvis gemensamma, datasystem för att bättre samla och hantera information – exempelvis vad gäller nationella vårdssystem. Detta skulle skapa förutsättningar för bättre verksamheter, särskilt inom offentlig sektor. Det behövs ett helhetsgrepp för att skapa strukturerade data och bättre tillgång till Big Data. Detta beskrivs kunna ge förutsättningar för bättre forskning nationellt, vilket även förenklar forskningssamarbeten inom Norden. Inom näringsliv och forskning finns även områden där länderna kunde dra mer nytta av varandra i huvudstadsregionerna, bland annat inom Medtech och Fintech. Överlag beskriver intervjupersonerna att det finns mycket mer att vinna på samarbeten snarare än konkurrens.

EXEMPEL: GEMENSAMMA STYRKOR OCH UTMANINGAR

I det politiska utbytet finns potential till mer samarbete kring gemensamma samhällsutmaningar. Stora utredningar kring skandinaviska samarbeten utan lokal förankring anses inte givande, medan tydliga styrningsdokument att jobba utifrån är till större fördel. Ibland är det konkurrens mellan de norska och svenska regionerna, men i många fall är regionerna att betrakta som mer allierade. Det krävs samarbeten för att locka till sig investeringar och kompetenser, då länderna globalt kan uppfattas som en gemensam marknad. Det anses vara särskilt viktigt att samarbeta inom befintliga processer, snarare än att sätta upp hårda och ambitiösa mål som blir svåra att följa upp.

De nordiska huvudstäderna har många likheter, både vad gäller styrkor och utmaningar. Det bör finnas stor

potential att samarbeta kring mer ”mjuka” områden såsom sociala ojämlikheter och segregation, grön innovation och start-up miljöer. Andra områden för möjliga samarbeten är smarta städer och infrastruktur.

Större likheter än skillnader

Det finns stora likheter mellan Sverige och Norge samt mellan Oslo och Stockholm, vilket talar för betydligt mer samarbeten. Ländernas kulturer och språk är på många sätt likartade. Det finns även likheter i huvudstadsregionernas näringsliv och forskning, med bland annat stark profilering inom högteknologiska kunskapsintensiva tjänster. Självklart finns även skillnader som är av betydelse och behöver beaktas. Länderna nämns bland annat ha olika arbetstider, med exempelvis kortare arbetstider i Norge. Skilda prisnivåer beskrivs även kunna försvåra mobiliteten något.

I synnerhet många svenskar bor och pendlar till Norge för att arbeta. Rörligheten mellan regionerna är en förutsättning för att kunna dra nytta av varandra och stärka den gemensamma konkurrenskraften.

Det finns betydande handel mellan länderna, både varuhandel och en växande tjänstehandel, men att bedriva handel mellan regionerna beskrivs vara bitvis komplicerat. Regelverket skulle kunna förenklas och bli ännu smidigare. Exempelvis beskrivs det som att det bör finnas tillgängliga tullstationer vid gränsen som förenklar införtullning och inte enbart automatisk klarering.

Trots att det finns betydande likheter mellan länderna upplevs bland annat det politiska klimatet ibland som en risk för de framtida relationerna. Exempelvis kan främlingsfientliga partier bidra till en ökad ”vi och dom”-känsla, vilket kan vara en riskfaktor för ökade relationer och samarbeten.

Tillgängligheten är viktig

Samtliga intervjupersoner lyfter tillgängligheten mellan regionerna som en av de mest centrala faktorerna för ökade relationer och samarbeten. Det handlar i hög grad om bättre och snabbare tågförbindelser mellan storstadsregionerna Oslo och Stockholm. Resandet mellan regionerna är redan idag betydande och växer, men mycket går via flyget. Det finns underlag för bättre tågförbindelser, vilket även skulle medföra ett mer hållbart resande. Förbättrad tillgänglighet beskrivs även som viktig för rekrytering av spetskompetenser, exempelvis forskare. Stärkt infrastruktur mellan Oslo och Stockholm skulle vara positivt, men även förbättrade kommunikationer till/från de andra nordiska huvudstäderna skulle stärka konkurrenskraften – både från ett rekryteringsperspektiv och ett samarbetsperspektiv.

⁵⁵ Implementeringsforskningen undersöker själva processen att implementera forskningsresultat i samhället. Se exempelvis definition från Peters et al. (2013) "Implementation research: what it is and how to do it".

För näringslivet kan förbättrad tillgänglighet vara av stor betydelse för ökad handel, arbetspendling och produktivitet. För delar av näringslivet i Stockholm-Mälarenregionen och Osloregionen, men även i Sverige och Norge, beskrivs infrastrukturen som avgörande för effektiva transporter. Det handlar både om godstransporter och arbetspendling, som redan idag är omfattande för en del företag. Idag beskrivs det inte finnas någon lämplig järnvägssträcka för export/import utan företag är istället hänvisade till vägtransporter i hög grad. E16 anses exempelvis vara i dåligt skick och olämplig för tung trafik. Idag görs även vissa transporter sjövägen.

Få gränshinder och snabba hållbara transporter är grundläggande faktorer för att möjliggöra ökat utbyte mellan länderna och storstadsregionerna. Att kunna resa mellan de två storstadsregionerna på kort tid – under tre timmar – är nödvändigt för att tågtrafiken ska kunna vara konkurrenskraftig.

I detta sammanhang aktualiseras även balansen mellan snabba restider mellan huvudstadsregionerna (få mellanliggande stopp) och tillgänglighet även för mellanliggande regioner (längre restid mellan huvudstadsregionerna). Även frågan om ban- och tågtyper nämns: en del anser att ett snabbtåg hade varit bättre, men samtidigt även en betydligt dyrare investering. Höghastighetsjärnväg anses vara en lönsam samhällsekonomisk investering på längre sikt. Det finns även andra förbindelser som är viktiga vad gäller effektiv kommunikation mellan länderna, såsom kommunikationen mellan Oslo-Göteborg samt Kiruna-Narvik.

Förbättrad kommunikation med tågtrafik är en aktuell fråga även på politisk nivå mellan städerna. Ökad tillgänglighet mellan Oslo och Stockholm anses vara viktig för ökade utbyten. I synnerhet på politisk nivå nationellt bör denna sträcka prioriteras. Det skulle då även bli lättare och skapa större incitament för städerna att stärka kontakterna. Det konstateras dock att ökad tillgänglighet inte är en förutsättning för ökade utbyten. Förbättrade kommunikationer skulle, förutom kortare restider, även kunna skapa en större upplevd närhet mellan regionerna och länderna. Avslutningsvis noterar intervjupersonerna vikten av att Norden betraktas som en helhet, i synnerhet vad avser behoven av gemensam och förbättrad infrastruktur som kan skapa större arbetsmarknadsregioner och en närhet mellan de nordiska huvudstadsregionerna. En lågkonjunktur i Sverige är dock en riskfaktor för investeringar i infrastruktur. När tillgängligheten mellan regionerna ska förbättras anses även ny teknologi vara central, såsom autonoma fordon och mer eldriven fordonsflotta. Oavsett vilka teknikskiften som väntar, finns det en enighet bland intervjupersonerna kring behovet av en ökad tillgänglighet mellan regionerna.

De nordiska länderna behöver agera mer enhetligt utåt i världen för att kunna vara mer framgångsrika. Att ha fokus på andra tillväxtmarknader i världen går att kombinera med ett fokus på relationerna med de nordiska grannländerna.

Källförteckning

- Boston Consulting Group (2015) The 2015 BCG e-Intensity Index
- Boverket (2012) En urbaniserad värld. Vision för Sverige 2025
- Business Sweden (2017) Market Outlook Norge
- Department of Economic and Social Affairs (2014) World Urbanization Prospects United Nations ST/ESA/SER.A/352
- En Bättre Sits Storregional Systemanalys, Mälardalsrådet 2016
- Ericsson (2016) Networked Society City Index 2016
- EU-kommissionen (2017) Regional Innovation Scoreboard 2017
- EU-kommissionen (2018) European Innovation Scoreboard 2018
- Karel De Gucht (2012) Trading in Value and Europe's Economic Future
- Länsstyrelsen Stockholm (2017) Stockholmsregionens utmaningar och möjligheter
- Nordiskt samarbete. 10 fakta om Norden och det nordiska samarbetet. <https://www.norden.org/sv/information/10-fakta-om-norden-och-det-nordiska-samarbetet> (hämtat 2018-06-28)
- Nordregio report 2016:1. State of the Nordic region 2016
- OECD. Better Life Index. <http://www.oecdbetterlifeindex.org> (hämtat 2018-06-28)
- Osloregionen, Regionplanekontoret Stockholms läns landsting och Mälardalsrådet (2010) Stockholm Oslo. En kartläggning av kontaktintensiteten mellan de två huvudstadsregionerna
- Regeringskansliet (2014) Strategiska trender i ett globalt perspektiv - 2025: en helt annan värld?
- Region Värmland (2016) Gränspendling Sverige-Norge 2013
- SCB (2013) Globala värdekedjor och flytt av verksamhet
- Shanghai Ranking Consultancy (2017) Academic Ranking of World Universities 2017
- SOU (2016) Entreprenörskap i det tjugoförsta århundradet. SOU 2016:72, Del 1
- Stiftelsen för strategisk forskning (2014) Vartannat jobb automatiseras inom 20 år
- Stockholms läns landsting (2016) Stockholmsregionens internationella relationer och utbyte
- Sweco (2014) Oslo-Stockholm Nyttöanalys 2014
- Sveriges regering. Förlängning av transportkorridor till Norrland och Norge. <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2018/03/forlangning-av-transportkorridor-till-norrland-och-norge> (hämtat 2018-03-21)
- Trafikverket (November 2017) Åtgärdsvalsstudie stråket Stockholm–Oslo

Statistikkällor

- Avinor, <https://avinor.no/flyplass/oslo/> (www.osl.no)
- Eurostat, <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>
- Statbank Norden, <http://norden.statbank.dk>
- Statistisk sentralbyrå, <https://www.ssb.no/>
- Statistiska Centralbyrån, <https://www.scb.se/>
- Swedavia, <https://www.swedavia.se/>
- Tillväxtanalys, <http://www.tillvaxtanalys.se/publikationer/statistik.html>
- Tillväxtverket, <https://tillvaxtverket.se/statistik/>
- Världsbanken, <https://data.worldbank.org/>

MÄLARDALSRÅDET

Mälardalsrådet driver medlemmarnas frågor för konkreta resultat inom infrastruktur, innovation, kompetensförsörjning, maritim samverkan och internationella jämförelser. Vi samlar Stockholm-Mälardalsregionens kommuner och regioner till en dynamisk mötesplats för politik, näringsliv och akademi.

Tillväxt- och regionplaneförvaltningen

STOCKHOLMS LÄNS LANDSTING

Stockholms läns landsting har det övergripande ansvaret för den regionala utvecklingsplaneringen i länet och arbetar för att stärka Stockholmsregionens attraktivitet. Arbetet tar avstamp i Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen, RUF 2050. Visionen är att Stockholmsregionen ska bli Europas mest attraktiva storstadsregion.

Osloregionen

Osloregionen er en samarbeidsallianse som består av ca. 80 kommuner og fem fylkeskommuner. Målet er å styrke Osloregionen som en konkurransedyktig og bærekraftig region i Europa.

Vi arbeider med å:

- påvirke faktorer som gjør Osloregionen konkurransekraftig og bærekraftig, det vil si å gjøre Osloregionen bedre.
- profilere og markedsføre Osloregionen, nasjonalt og internasjonalt, det vil si å gjøre Osloregionen bedre kjent.

OSLO-STHLM 2.55

Oslo-Stockholm 2.55 AB är ett bolag som ägs av Karlstad kommun, Region Värmland, Region Västmanland, Region Örebro län, Västerås stad och Örebro kommun. Bolaget har till syfte att påskynda utbyggnaden av bättre tågtrafik mellan Oslo och Stockholm och på delsträckorna där emellan.